

קובץ

יום תרועה

על

יום טוב של ראש השנה

בו יבואו ביאורים יקרים, ליקוטים מזהירים,

ורעיונות מאירים,

שאובים מבאר מים חיים של תורת

כ"ק מרנן רבותינו הגאונים הקדושים זי"ע

מאיזביצא-ראדזין

בנושאי חג ראש השנה, שגב רוממות היום, עניין תקיעת שופר, ענייני

מלכיות וזיכרונות ושופרות, עניין ראש השנה שחל בשבת, ועוד

ונלוו אליהם מנהגי מרנן רבותינו זללה"ה לראש השנה, זיכרונות

מחצרות כ"ק מרנן רבותינו זי"ע, מכתבי קודש, ומעשה רב

נערך ויוצא לאור במהדורה מורחבת בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק, בפרוס שנת תשפ"ז לפ"ק

תוכן הענינים

3.....	במקום הקדמה.....
4.....	מעשה רב.....
5.....	שיחת קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל לראש השנה.....
6.....	דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א על ראש השנה ועשרת ימי תשובה.....
	לקט אמרות קודש מספרי רבותינו הקדושים זי"ע על חג ראש השנה
10.....	שגב מעלת יום ראש השנה.....
13.....	אכילת 'סימנים' בראש השנה.....
14.....	נוסח תפילות ראש השנה.....
19.....	קריאת התורה של ראש השנה.....
20.....	פרשת העקידה.....
21.....	ענייני תקיעת שופר.....
27.....	ענייני ראש השנה שחל להיות בשבת.....
30.....	'מלכיות'.....
32.....	'זיכרונות'.....
34.....	'שופרות'.....
35.....	מי תיקן נוסח ובכך, ונוסח מלכיות וזכרונות ושופרות? דברי מרן א"ח זללה"ה בנידון.....
36.....	מנהגי כ"ק רבותינו זללה"ה בראש השנה.....
38.....	זיכרונות ימי ראש השנה במחיצת רבנו הקדוש אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל.....
41.....	מכתב קודש של כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל לאנ"ש לקראת ר"ה.....
43.....	מכתבי ברכת השנים מכ"ק מרן האדמו"רים זצ"ל אל כ"ק מרן מוהרא"י זללה"ה.....
45.....	'מעשה רב' לראש השנה.....

נערך ויוצא לאור בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא-ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כל הזכויות שמורות

במקום הקדמה

ושוב הגנו עומדים בפתחו של יום 'ראש השנה' שהינו יום המלכת הקב"ה על העולם כמאמר 'אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם!'

ביום איום וקדוש זה, ממליכים אנו בכל ליבנו את מלך המלכים הקב"ה, כמאמר איתן אדוננו מרן הגה"ק בעל 'אורחות חיים' זי"ע מראדזין על הכתוב 'כי לה' המלוכה ומושל בגוים' שנאמר על ידינו בסדר 'מלכיות' ביום ראש השנה, שאצל ישראל נקרא הקב"ה 'מלך' לפי שהם ממליכים את השם יתברך עליהם ברצון ליבם, ואלו כלפי הגוים נקרא הקב"ה 'מושל' לפי שאינם ממליכים אותו ברצונם אלא שהוא מושל עליהם בעל כורחם. ואכן 'מי פִּעֲמָד יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד בְּאַרְצָא! וכמאמר 'אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם!'

כחלוף שנת תשפ"ו, הגנו משתחוים ומודים לפני השם יתברך על שנת חיים נוספת שזיכנו בה, על לימוד התורה ושמירת המצוות שזכינו לקיים כמניין שס"ד ימים בשנה, על מזון וצידה שהשביע לנפשנו כי חסדו גבר עלינו, ועל כל השמחות שזכינו בהן השתא ב"ה.

בשנה שחלפה, היא שנת תשפ"ו, זכינו במישור הכללי לניסים ונפלאות גלויים שכמותם לא זכורים כמעט מאז ניסי יציאת מצרים בעת שנהיינו לעם, ובפרט במכות האש שהומטרו על מדינת פרס הרשעה, הזוממת להשמיד להרוג ולאבד אותנו חלילה, בעוד שמלכות אמריקה הגדולה מצטרפת באופן גלוי למכות אלה בכוחה העצום ורב, ויהי לנס. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו! אכן זקוקים הגנו עדיין לניסים גדולים, כאשר מכל החזיתות על עמך יערימו סוד ה"י, גם בני אדום בארצות אירופה אינם טומנים ידיהם בצלחת ומקיימים 'הלכה בידוע' בהידור גדול, ובכל ארצות העולם מתגברת לה רדיפת היהודים, ה' ירחם.

בשנה האחרונה התגברה כנגדנו החזית הפנימית מצד בני 'ערב רב' שבקרב עם ישראל, המצרים את צעדי לומדי התורה יושבי ארץ הקודש, ומשליכים תלמידי ישיבות לבית האסורים כנגבים ופושעים, וגוזרים גזירות כלכליות קשות כנגד שומרי תורה ונוצרי עדותיה, והמלכות נהפכת למינות ל"ע מימין ומשמאל. ובאמת מי שלא טעם טעמה של תורה ולא התחנך על ברכיה, מניין ידע מה זו תורה? אבל אנו זרע עבדיך יודעים כי הם חיינו ואורך ימינו, חכות התורה מגינה על יושבי ארץ הקודש ובלעדיה אין לנו זכות קיום, כמאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה וגו'.

תשובה אחת יש לסכנות מבית ומחוץ וכן לכל הגזירות מבית היוצר של אנשי 'ערב רב' הללו, והיא ככתוב 'אִם-תִּחְנֶנָּה עָלַי מַחֲנֶה לֹא-יֵדָא לְבִי, אִם-תִּקְוֶם עָלַי מִלְחָמָה, בְּזֹאת אָנִי בּוֹטֵחַ! אִם תִּחְנֶנָּה עָלַי מַחֲנֶה' זהו מחנה 'ערב רב' הנקהל על נפשנו, שהוא מבקש להשכיחנו תורתך ולהעבידנו מחוקי רצונך ח"ו, ואלו 'אִם-תִּקְוֶם עָלַי מִלְחָמָה' אלה אויבי ישראל מקרב אומות העולם האומרים 'לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד! חלילה. התשובה לכולם הינה 'בְּזֹאת אָנִי בּוֹטֵחַ! במה?? במאמר הכתוב 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אֶבְקֶשׁ, שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כְּלִימֵי חַיִּי, לַחֲזוֹת בְּנִעְסֵה! זו התשובה האמיתית לאלה, והערובה הבטוחה והנאמנה לקיומנו.

באחרית השנה הגנו מאחלים לכל אנ"ש ואוהדינו ושוחרי תורת ואמרות רבותינו זי"ע, ולכל בית ישראל, כתיבה וחתימה טובה! בני חיי ומזוני רוויחי וישועה לכלל ולפרט. שנה שתקיים בנו בקשת 'וְתַמְלִךְ אֶתְּהָ הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה לְבָרֶךְ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ! אמן. - 'תפארת ראדזין'

מעשה רב

סיפר הגה"צ רבי יצחק וינשטיין זצ"ל אב"ד וישניובה במהלך כינוס חינוכי, זיכרון מביקורו בעיר וורשה אצל מרן אדמו"ר הקדוש בעל "תפארת יוסף" זי"ע, ואלה דבריו:

"כדאי למסור מה שסיפר לנו כ"ק האדמו"ר מראדזין זצ"ל, כאשר ביקרנו אותו בוורשה בשנת תרפ"ב, (אנוכי ועוד שני רבנים, אשר האחד נמצא כאן בארץ ישראל). וזהו גופא דעובדה:

"אצל כ"ק אבי האדמו"ר זצ"ל (=מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל), היה נוהג בקביעות לבקר עורך דין יהודי שלא נמנה על החסידים בלשון המעטה, במהלך הימים הנוראים.

וכאשר שאלוהו: "מה הנך רואה לבקר תמיד אצל אדמו"ר, ובימים הללו דווקא?"

השיב הלה: "זהו מכוח השפעת ה"מלמד" שאצלו למדתי תורה נביאים וכתובים, זה נשאר אצלי חרוט על לוח לבי עד עולם".

שאלוהו שוב: "מי היה המלמד שלך, ואיך היה שמו?" "פלוני בן פלוני", חזר והשיב.

במקרה, הכיר האדמו"ר אותו "מלמד" שלא היה בר אוריין גדול. שאלו האדמו"ר:

"שמא תוכל לחזור לי על איזה "פשטיל" או דבר תורה אשר שמעת מפי אותו "מלמד"??

השיב הלה וכה היו דבריו:

"רבי, לא ב'פשטיל' תליה מילתא! מה שהנני זוכר מאותו "מלמד" הוא זאת: תמיד, בעת שהיה מלמד אותנו פסוק שהיה טעון במשמעות רגשית, היה ה"מלמד" מזיל דמעות ובוכה, ודבר זה השפיע על כולם".

"פעם אחת, היה זה לפני "ימים הנוראים", פתחנו אנו התלמידים ספר "ישעיה" לפי הוראתו, ואז התחיל המלמד להגיד בפנינו את דברי הנביא "קרא בגרון אל־תחשף, פשוף־הרם קולך". והיה הרבי שלנו גועה בבכי, וכולנו בכינו יחד עמו כרבע שעה! סגרנו את הספרים והלכנו הביתה, ועד היום אינני יכול לשכוח זאת! זהו אשר דוחף אותי לבוא הנה לקראת "ימים הנוראים": אותם "זיכרונות" נרגשים שנשארו חבויים עמי מימי ילדותי אצל "מלמד" זה, שאמנם בר אוריין לא היה, אבל ההתרגשות שעורר בדבריו אי אפשר לי לשכוח כל ימי חיי".

כל זה, סיפר הרבי הקדוש בעל "תפארת יוסף" באוזני הרבנים שביקרוהו במעון קדשו לרגל עניין חינוכי וציבורי נחוץ, בכדי להדגיש בפניהם עד כמה גדולה החשיבות של חינוך צעירי הצאן ותינוקות של בית רבן על ידי מורים ומלמדים יראי השם, שמלמדים תורה מתוך יראת שמים טהורה, אשר גם כי יזקין לא יסור מליבו של הנער כל הימים.

(=נדפס ב"הנאמן", ביטאון התאחדות חניכי הישיבות, גיליון ד', תמוז תש"ה.

מתוך דברים שנישאו בידי גדולי הרבנים במהלך כנס חינוכי שהתקיים באותם הימים בעיר תל אביב, א"י)

שיחת קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זללה"ה

בעשרת ימי תשובה נהוג לומר מזמור ק"ל שבספר תהלים, ובו נאמר: "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה', אֲדֹנִי, שְׁמָעָה בְּקוֹלִי, תִּהְיֶינָה אַזְנוֹיְךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנִי!"¹

מהו לשון "תִּהְיֶינָה אַזְנוֹיְךָ קְשׁוּבוֹת" שבכתוב?

ויש לומר:

בעשרת ימי תשובה, קרוב אלינו הקב"ה יותר מבכל ימות השנה, כדברי חכמינו ז"ל על הכתוב² "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצֵאוֹ קִרְאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב" – ודרשו חז"ל "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים"³

בביאור העניין אפשר לומר, שבימים אלו מתעוררים ישראל לתשובה מקרב נקודה הפנימית שבלבם, והם קוראים אל השם יתברך ממעמקי הלב. והרי עומק ליבו של יהודי הינו זך ונקי, וקרוב תמיד אל ה'! כתוצאה מכך, נמצא השם יתברך קרוב אלינו בימים אלה יותר מאשר בכל שאר ימות השנה.

וזהו שאנו מבקשים מאת השי"ת בימים קדושים אלה:

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'!" ואנו ממשיכים: "אֲדֹנִי, שְׁמָעָה בְּקוֹלִי, תִּהְיֶינָה אַזְנוֹיְךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנִי!" מהו לשון "אַזְנוֹיְךָ קְשׁוּבוֹת"? אלא 'האזנה' היא הקשבה מקרוב, בניגוד ל'שמיעה' שהיא מרחוק, כפי שאמרו חז"ל בנוגע למשה רבנו שאמר "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם.. וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ"⁴, שכלפי 'שמים' דיבר משה רבנו בלשון 'הָאֲזִינוּ' ואלו כלפי 'ארץ' נקט בלשון 'וְתִשְׁמַע', לפי שמשה היה קרוב לשמים ורחוק מארץ וארציות, הלכך אל שמים הקרובים פונה הכתוב בלשון 'הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם', ולא רץ הרחוקה הינו מדבר בלשון 'וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ'⁵.

והיות שבימים קדושים אלה מגיעות בקשותינו "מִמַּעַמְקִים" היינו מתוך מעמקי הלב שלנו, ובמעמקי ליבו קרוב יהודי לבוראו, הלכך אנו מדגישים זאת בלשון "תִּהְיֶינָה אַזְנוֹיְךָ קְשׁוּבוֹת" באופן של האזנה מקרוב, כאמור.

עוד יש לפרש בלשון "מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'" – שהכוונה ש"עומק" שבתוכנו מבקש ומתחנן אל השם יתברך.

וזהו גם כן פירוש דברי הכתוב "קְרֹב ה' לְכָל-קָרְאִיו, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בְּאֵמֶת"⁶. היינו "אמת" שבקרבתנו זועקת וקוראת אל ה' ומעוררת בקרב איש ישראל הרהורי תשובה אמיתיים, בעת שהקב"ה קרוב אלינו באופן מפורש יותר מבשאר זמני השנה.

¹ תהלים קל, א-ב.

² ישעיה נה, ו.

³ ראש השנה יח, א.

⁴ דברים לב, א.

⁵ מדרש תנחומא בפ' האזינו: "משה אמר 'האזינו השמים' וישעיהו אמר 'שמעו שמים והאזינו ארץ', אמר רבי עקיבא, מלמד כיוון שאמר משה את התורה בשמים היה, והיה מדבר עם השמים כאדם שמדבר עם חברו..".

⁶ תהלים קמה, יח.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

א. "ה' שְׁמָעָה בְּקוֹלִי..."

מנהג ישראל בעשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ויום הכפורים, לקרות בסדר התפילה את המזמור "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, מִמַּעַמְקִים קָרְאֵתִיךָ ה'".

והנה במזמור זה הננו אומרים: "ה' שְׁמָעָה בְּקוֹלִי, תִּהְיֶינָה אָזְנוֹיךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנֵי!"

ויש לשאול, מדוע נאמר בכתוב "שְׁמָעָה בְּקוֹלִי", הרי יותר נכון שיאמר "שמעה קוֹלִי" בלי האות ב', כדרך שהננו אומרים בתפילת שמונה עשרה: "שְׁמַע קוֹלִנוּ"⁷?

ואפשר להסביר הדבר כך:

"קול" של אדם מבטא את החלק הפנימי שבאדם. בפנימיותו של אדם מסתתרות כידוע תשוקות ורצונות, מסוגים שונים ומשונים. קיימות בלב תחושות נסתרות, שאף האדם פעמים אינו מודע לקיומן. אלה הן תחושות השוכנות עמוק בלב האדם, ורק לעיתים רחוקות הן מפלסות דרך ופורצות החוצה.

כל זה נכון לגבי יציר בשר ודם. אולם לגבי השם יתברך להבדיל, הכול גלוי וידוע לפניו עד השורש הנעלם ביותר כמאמר "אַתָּה יוֹדֵעַ רֵזִי עוֹלָם.. אַתָּה חוֹפֵשׁ כָּל חֲדָרֵי בִטּוֹן.. וְאֵין נִסְתָּר מִנְּךָ עֵינֶיךָ!" השם יתברך יודע מחשבות, ואפילו מחשבות שהאדם בעצמו פעמים אינו מודע לקיומן, לפניו הכול גלוי וידוע. הלכך יש ביכולת השם יתברך למצוא במעמקי לב אדם נימת 'תשובה' דקה מן הדקה, כזאת שאינה מורגשת אפילו אצל האדם בעצמו.

וזהו שהננו מבקשים לפני הבורא יתברך "אֲדֹנָי, שְׁמָעָה בְּקוֹלִי!" היינו שאנו מתחננים לפני ריבון העולמים, הן בקיא אתה בכל הנעשה בליבנו ו'פנים' ו'חוץ' לדידך חד הם. "מביט ומקשיב" אתה ואין בעולם מי שמסוגל לשמוע ולהבחין בכל הנעשה במעמקי הלב זולת השם יתברך!

אי לזאת שאלתנו ובקשתנו מלפניך "ה' שְׁמָעָה בְּקוֹלִי!" היינו: במה שגנוז בעמקי קולי, היינו שלא "קולי" בלבד תשמע אלא אף את החבוי בנימי הקול הדקים ביותר, שם נמצא אותו "קול פנימי" המתחנן אל ה' ומבקש רחמים מלפניו. ועל כך אנו מעתירים ומתחננים למרומים "תִּהְיֶינָה אָזְנוֹיךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנֵי!"

⁷ וראו ספר 'לבוש' בסימן תקפה סעיף ב' שכתב "וקודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר. ולא יברך 'לשמוע בקול שופר' כי 'בקול שופר' משמעו ופירושו לשמוע בקולו ולעשות כצויו כמו 'אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך' (שמות טו כז). וכן פסק המגן אברהם. ובפרי מגדים שם כתב, שבדיעבד יצא.

ב. בעניין המנהג לטבול המוציא ב"דבש" בראש השנה

מנהג בכל תפוצות ישראל, שטובלים בראש השנה את פרוסת "המוציא" בדבש, וכן אוכלים חתיכת תפוח הטבול בדבש, כנזכר בדברי הרמ"א⁸ "ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים "שְׁתַּתְּחִיֶּדְשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה מְתוּקָה". (=ע"כ)

והנה "מנהג ישראל – תורה היא! ויש להבין מדוע נבחר דבש מכל מיני מאכלים המתוקים, ומדוע לא תיקנו בכללות שנאכל כל מין מתוק שיימצא לנו, ואז נתפלל עליו בנוסח "יהי רצון" כאמור??

ועלה בדעתנו בס"ד, שהלוא ידועים דברי רבנו יונה במסכת ברכות⁹ בעניין "המושק" (=מוסק) שהינו מין בשמים הנעשה מזיעת חיה ידועה, שיש לה כמין חטוּטרת בצוואר, לשם מתקבץ כעין דם שנעשה הימנו "מושק". והביא על זה מדברי רבנו מאיר הלוי ז"ל, שהיה אוסר אותו מושק באכילה¹⁰ מפני חשש דם.

על כך כותב רבנו יונה בזה הלשון:

"ואפשר לתת טעם בו ל ה ת י ר ולומר פֶּרֶשׁ בעלמא הוא, ואף על פי שמתחלה הוא דם לא חיישינן להכי, דבתר השתא אזלינן! [=כלומר שאנו מתחשבים במצבו כפי שהוא עכשיו, ולא במצב שהיה בעבר].

"תדע! שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור, אין הדבש אסור, אף על פי שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון ש"דרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו דבש [=שהדבר שנפל הופך גם הוא לדבש], כמו דבש דיינינן ליה (דנים אותו כדבש) ומותר. הכי נמי [=במושק] אע"פ שמתחילה היה דם, כיון שעכשיו יצא מתורת דם, בתר השתא אזלינן (=אחרי מצב העכשווי אנו הולכים), ואף על פי שנותן בתבשיל טעם לשבת, מותר"¹¹

[=עכ"ל רבנו יונה בפרק 'כיצד מברכין']

לפי זה יש לומר, שמטעם זה הננו מדקדקים לאכול בראש השנה מין 'דבש' דווקא, לפי שיש עניין לתת סימן טוב בשנה הבאה עלינו לטובה. ומכיוון שהדבש הינו מאכל שמהפך כל הניתן בתוכו להיות דבש, עד כי אין זכר למין ראשון שנפל בו, כך בראש השנה שאפשר שנגזרת בו גזירה על האדם חלילה, אנו מטבילים את המאכל בדבש

⁸ בסימן תקפ"ג, סעיף א.

⁹ בדף ל"א ע"ב, מדפי הרי"ף הרגילים.

¹⁰ מדובר שהיו רוצים לתתו בתבשיל בתור תבלין כדלקמן.

¹¹ על סמך זה גם התירו הדבש בימיהם ולא חששו לרגלי הדבורים שהיו בדבש, לפי שהופכים לדבש ומותר.

בתור "סימן טוב" – כדי להדגיש בתפילותינו שכל דבר היפך משוב חלילה, יתהפך עלינו לטובה ולברכה ויהא מתוק "כדבש לפינו" – אמן כן יהי רצון!!

ג. טיבול פרוסת 'המוציא' בדבש

מנהג ישראל תורה, שבלייל ראש השנה מטבילים את פרוסת "המוציא" בתוך דבש, מלבד טיבול התפוח בדבש. (=ונוסח 'שתחדש' נהוג לומר על טיבול התפוח בדבש דווקא). וכן מובא הדבר בספר "הלבוש"¹² "ומנהג אשכנז, מטבילים פרוסת הבציעה בדבש, לומר תהא השנה הבאה מתוקה וטובה לנו". וכן עמא דבר.

ויש להבין, מדוע איננו מסתפקים בהטבלת התפוח בדבש, עד שצריכים הננו להטביל אף את פרוסת 'המוציא' בדבש? ומה עניין הטבלת פרוסת 'המוציא' בדבש?? ויש מן הפוסקים שכתבו¹³, כי הטבלת 'המוציא' בדבש בנוסף לתפוח באה למנוע ספק הלכתי על מה יברכו באכילת התפוח בדבש, האם על התפוח או על הדבש?? שכן יש לדעת איזה משני מינים הללו חשוב עיקר ואיזו טפילה¹⁴. ואין כאן המקום לדון בזה.

ואפשר לומר, שמנהג זה רמוז בתורתנו הקדושה.

שכן מצינו בגמרא¹⁵ כי בזמן שהיו מקריבים קורבנות בבית המקדש, היו אומרים על קרבן הציבור "שיר" מזמור מספר תהלים, ובקרבן מוסף בראש השנה היו אומרים את המזמור "הִרְנִינוּ לַאלֹהִים עֲוָנוֹ, הָרִיעוּ לַאלֹהִי יַעֲקֹב"¹⁶. ומפרש רש"י: "ואומרים אותו על מוספי ראש השנה, לפי שהוא יום תרועה", ע"כ. וכן בהמשך נאמר "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם תִּגְנוּ", שהגמרא דורשת הפסוק לגבי ראש השנה.

והנה בסוף המזמור נאמר "וַיִּאֲכִלְהוּ מִחֶלֶב חֶטֶא, וּמִצֹּר דְּבִשׁ אֲשֶׁבִיעֵךְ". ויש לומר, שכאן יש רמז למנהג אשכנז לטבול פרוסת המוציא בדבש, שכן הדברים כמעט מפורשים בדברי הכתוב "וַיִּאֲכִלְהוּ מִחֶלֶב חֶטֶא" שהינו רמז לפרוסת המוציא הבאה מחיטה, וממשיך הפסוק "וּמִצֹּר דְּבִשׁ אֲשֶׁבִיעֵךְ" שרומז לטיבול החיטה בדבש! נמצא אפוא כי מנהג זה רמוז בתורה.

¹² סימן תקפג סעיף ב.

¹³ שו"ת שבות יעקב, להגאון רבי יעקב ריישר מפראג, חלק שני, סימן כז.

¹⁴ שו"ת שבות יעקב, חלק ב' סימן כז (במקצת דפוסים באר היטב המביא בשמו מסומן בטעות 'נ"ז').

¹⁵ ראש השנה ל, ב.

¹⁶ תהילים פא.

(=שוב מצאתי בספר "מנהגי מהרי"ל"¹⁷, כאשר הוא מביא את המנהג לאכול תפוח בדבש בראש השנה דרש לכך "סמך" מהתורה, מן הנביאים ומן הכתובים, ומן הכתובים הריהו מביא את הפסוק "תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר" וסמך לו "וַיֹּאכִלְהוּ מִחֶלֶב חֹטֶה, וּמִצֹּר דָּבֵשׁ אֲשֶׁבִיעֶנָּה!" (=ע"כ). וברוך ה' שזכינו לכוון לדעתו הגדולה. אכן כאן המקום להעיר, כי מהרי"ל אינו מזכיר בדבריו את מנהג אשכנז לטבול את פרוסת 'המוציא' בדבש, שכפי הנראה טרם נהג בימיו, ולכך אינו מביאו בתור אסמכתא למנהג זה).

ד. "יהי רצון שנהיה לראש – ולא לזנב!"

מנהג ישראל לאכול 'ראש' כבש או ראש דג בראש השנה, ולומר 'יהי רצון.. שְׁנֵהְיָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב'.

במהות בקשה זו יש לומר, כי 'ראש' היינו שְׂכָל חושב שבאדם שברא הקב"ה והשכינו במוח שבראש, היא 'המחשבה' שעל פיה מתנהל כל שיעור קומת האדם. 'שְׂכָל' שבראש אמור לקבוע עבור אדם את המעשה אשר יעשון, בכל תחומי העשייה שבאדם. תכלית האדם בעולם להשליט את 'המוח' החושב על 'הלב' שהינו כוח החושק והכוסף שבאדם, שמהווה משכן התאוות שבגוף.

לעומת זאת, בהמה נבראת עם 'זנב' שהינו 'סרח העודף' הנסחב אחר הגוף, והוא רומז לאדם שנסחף אחר יצר מחשבות ליבו ואינו משית ליבו ליראת השם. עבודת האדם לנהות תמיד אחר המחשבה שבשכל 'ולהחזיק ראש' כביכול מבלי לאבד מחשבון נפשו, למרות הגלים השוצפים שעוברים על העולם בכלל ועל האדם בפרט, במהלך חייו עלי אדמות. כוח זה בראו הקב"ה בראש בבחינת 'רֹאשִׁית חֶקְמָה יִרְאֶת ה'' לבל ייגרר אדם אחר בלבול המחשבה שיצר הרע מטביע בו את האדם, ויהא מיושב במעשיו תמיד.

וזהו שאנו מתפללים ומאחלים לעצמנו בראש השנה, יום שמהווה 'ראש' כל השנה כמאמר 'זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֶלְתָּ מַעֲשֵׂיךָ' ואשר בו נזכר אדם בראשית הבריאה, באמרנו 'יהי רצון שְׁנֵהְיָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב!' היינו שנהיה תמיד בבחינת "ראש" לחיות בצלילות הדעת וללכת אחר השכל שבראש, 'ולא לזנב' בהיגררות אחר תשוקות הלב ופיתויי הסביבה! ובזאת יקוים בנו 'וְאַתֶּם תִּהְיֶינָה מִמְּלֶכֶת כְּהָנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ'¹⁸ ונזכה במהרה להתגשמות הנבואה של 'וְנִשְׁגָּב ה' לְבָדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא' אמן כן יהי רצון!

¹⁷ הלכות ראש השנה, עמ' רעו.

¹⁸ שמות יט, ו.

ילקוט אמרות קודש

מספרי מרנן רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

על יום טוב של ראש השנה

שגב מעלת יום "ראש השנה"

כל השפעות השנה כלולות בזה היום

מדוע מכונה יום זה בשם "ראש השנה", ולא "ראשית שנה" או "תחילת שנה"??

מאיר רבנו הקדוש "אורחות חיים" זצ"ל:

יום הקדוש ונורא של ראש השנה מהווה "ראש" ועיקר לכלל ימות השנה, כדרך שאיבר "הראש" מנהיג את הגוף על כלל איבריו. שכן יום "ראש השנה" מכונה כנודע "היום הַרְת עוֹלָם" – על שום שביום זה הושלמה בריאת העולם במהלך ששת ימי בראשית¹⁹.

ביום "ראש השנה" – על פי המבואר בספרים הקדושים – מתעורר ומתחדש בבריאה כוח "הרצון הפשוט" של בורא עולם ויוצר כל, אשר מכוחו נוצר כל מעשה הבריאה בששת ימי בראשית. רצון עליון זה, אשר הימנו השתלשלו ונבראו יצורי תבל שמהווים "לבושים" לאלוהות שבבריאה, הינו מתעורר כל שנה מחדש ביום ראש השנה, וחוזר להתפשט בתוך מעשה הבריאה.

מכוח 'רצון פשוט' זה מסתעפות להן כל אותן התרחשויות שעתידות לקרות בזו השנה, והימנו מגיע מכלול ההשפעות שיִרְדו בעולם במהלך השנה העומדת לבוא, כדוגמת: חיים, שובע, בנים, נחת, בריאות הגוף והנפש, וכיוצא בהן. כל השפעה והשפעה יוצאת לאור במהלך השנה החדשה בצורה מוגדרת וברגע שמיועד לה, כדרך שנקבעים הדברים ביום הַרְת עוֹלָם שהינו 'ראש השנה'!

ומכאן נגזר כינויו המיוחד של היום "ראש השנה"! שכן ביום קדוש זה מקופלים וטמונים כל אותם כוחות והסתעפויות של השנה הבאה עלינו לטובה. יום זה אינו מהווה 'תחילת השנה' גרידא בתור יום ראשון של השנה, רק מהווה כאמור "ראש" לכל השנה. כדוגמת הראש שהינו מלך האברים, כך מהווה יום זה בחינת 'ראש' לכל ימות השנה! הלכך יאה ונאה לו הכינוי "ראש השנה".

(סוד ישרים)

¹⁹ השו"י: ראש השנה כז, א: 'א"ר שמואל בר יצחק, כמאן מצלין האידנא 'זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון'? כמאן כ"א דאמר באחד בתשרי נברא העולם'. וראו ר"ן [ג.] על פי הפסיקתא, שאז היה גמר הבריאה.

תפילות כל השנה כלולות בתפילות ראש השנה

כלל גדול טובע עבורנו רבנו "אורחות חיים" זי"ע – במהות יום "ראש השנה":

לא רק השפעות "הגשמיות" של השנה מקופלות ברצון האלוקי, המתחדש ומתגלה ביום 'ראש השנה' – אלא אף התפילות והבקשות והתחינות, וכן כל מיני שוועה ותחנונים שעתיד אדם לשפוך שיחו לפני שוכן מעונים במהלך השנה הקרובה, גנוזים ומקופלים בתפילות היום הנשגב של "ראש השנה"! כל זאת למרות שאין בתפיסת אדם ידיעה אודות צרכיו העתידיים, ואין שייך לצפות ביום "ראש השנה" לאיזה דברים יזדקק במהלך השנה, אשר טומנת בחובה מאורעות והתפתחויות בלתי צפויות.

ולפי שיום זה מהווה 'תחילה וראש' לימות השנה – הלכך כלולות להן כל התפילות שאדם עתיד להעתיר במהלך השנה בתפילות "ראש השנה". תפילות הללו נמשכות משורש זה היום שהוא קדוש לאדוננו.

קול השופר מכיל כל תפילות האדם

מוסיף ומאיר לנו רבנו הקדוש "אורחות חיים" – שמטעם זה נצטוונו בתורה על מצוות "תקיעת שופר" ביום "ראש השנה".

שכן מה אופיו המיוחד של "קול שופר"? האופי העיקרי של 'קול שופר' מתמצה בהיותו "קול פשוט" מבלי צליל מוגדר, משולל כל חיתוך דיבור ותיבת לשון, "קול סתמי" שאינו נושא בקרבו משמעות מוגדרת כלשהי.

מכיוון שבצליל "קול פשוט" זה גנוזות כל התפילות והבקשות שאדם עתיד לשפוך שיחו בהן לפני יוצרו וקונו במהלך השנה, אי לכך מגיע "קול השופר" באופן פשוט וסתמי כזה שאין ניתן להציל הימנו משמעות מוגדרת – אף שבפועל מכילים "קולות פשוטים" אלו את מכלול קמטי וצלילי התפילות שיינשאו בידי ישראל לפני שוכן מרומים במהלך השנה החדשה העומדת בפתח, עד לנימותיהן הדקות ביותר.

(סוד ישרים לראש השנה, עניין ב)

‘ראש השנה’ – זמן שמסוגל להשפעות על האדם

“בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים – בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים”.

(ראש השנה, דף י)

מה עניין מיוחד יש ביום ראש השנה, שבגינו הופסקו בו ביום כל מיני שעבוד מעל ראשי אבותינו??

הגיד רבנו בעל “מי השלוח”:

בכל יום מימות השנה, בעת שאדם נזקק לדבר ישועה ורחמים בכדי לצאת מאפילה לאורה – נדרשת לשם כך ‘זכות’ מיוחדת מצד האדם, שבכוחה להביא לכלל ביטול הגזירה הקדומה, ואשר באמצעותו יצא האדם מצרה לרווחה.

יוצא מכלל זה הינו “ראש השנה” – יום “הַרְת עוֹלָם” שבו נברא העולם, כפי שאנו מכריזים במהלך תפילות היום “זֶה הַיּוֹם תַּחֲלִית מַעֲשֵׂיךָ”²⁰!

שכן בעת בריאת העולם – טרם נמצאה ביד הבריאה “זכות” שמכוחה תיברא ויושפע בה חיים. עם זאת, היה השם יתברך ברוב חסדיו בורא עולם ומלואו תבל ויושבי בה, ומשפיע בה חיים לכל בריותיו אשר ברא כמאמר הכתוב “זֶכֶר רַחֲמֶיךָ ה' וְחַסְדֶּיךָ כִּי מֵעוֹלָם הָמָּה”²¹! היינו: חסדי השי"ת נמשכים והולכים למן ראשית קיום העולם כמאמר “עוֹלָם חֶסֶד יִכָּנֶה”²²! חסדים הללו הם בגדר “חסדים” פשוטים – היינו חסדים נטולי “עילה” או זכות, חסד מזוקק שמגיע מהשפעת בורא עולם ויוצר כל.

ב'ראש השנה' שהינו יום הרת עולם, מתעוררים אי לכך כל אותם חסדים קדומים הנמשכים והולכים מראשית ימי הבריאה, בשעה שטרם נמצאה עילה ביד הבריאה לאותן השפעות, ומכל מקום הבורא היה מאציל מרוב רחמיו וחסדיו מבלי גבול ומידה ובורא עולמו על כל גווניו 'בחן בחסד וברחמים'. בעבור סגוליותו של יום חסדים נשגב זה – הושפעה בו ביום הישועה על יוסף בצאתו בבית האסורים, ופסק בו עול השעבוד מעל ראשי אבותינו במצרים!

²⁰ בסדר “זיכרונות”. וראה בגמרא ראש השנה כז, א: 'כמאן מצלינו האידינא זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון, כמאן כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם', ע"כ.

²¹ תהלים כה, ו.

²² תהלים פט, ג.

וביום זה, שמהווה כאמור יום המסוגל לחסדים מני ששת ימי בראשית – עומדות הבריות לדין ומושפעים עליהן 'חיים ושובע וברכה' למשך כל ימות השנה, כמאמר "וְתַחֲתָןָ קֶצֶבָה לְכָל בְּרִיּוֹתֶיךָ!"

(על פי "מי השלוח" פרשת אמור, ד"ה "בחדש השביעי")

*

אכילת סימנים בראש השנה

אמר אביי: השתא דאמרת 'סימנא מילתא היא' (=כעת שהננו יודעים כי סימן נחשב לדבר), יהא רגיל איניש למיכל בריש שתא (=רגיל אדם לאכול בראש השנה) קרא ורוביא, וסלקי ותמרי.

[הוריות יב., בריתות ו.]

רש"י: 'תלתן ורוביא' – שירבו זכויותינו. 'כרתי' – יכרתו שונאינו. 'סלקא' – שיסתלקו אויבינו. 'תמרי' – שייתמו שונאינו.

[טור אורח חיים, תקפ"ג]

מה עניין יש באכילת "סימנים" הללו שאותם הננו מסדרים לעצמנו בליל ראש השנה – ועבור מי משמשים הם בתור 'סימן'??

מאיר לנו רבנו הקדוש בעל 'אורחות חיים' זי"ע בספרו 'סוד ישרים' במהות הסימנים ומשמעותם – וכה דבריו:

'סימנים' – להכרת רצון שמים

"סימן" – מנהיר רבנו – הינו מושג הלכתי שמופיע בהלכות "השבת אבדה", ועניינו להכיר באמצעותו למי שייכת האבדה או החפץ שנמצא על ידינו, בכדי שנוכל לקיים בו מצוות 'השבת אבדה'.

ברי למבין, ש'סימן' אינו מהווה עילה הגורמת לבעלות אדם על חפץ הנמצא, והנו משמש רק בתור 'גילוי מילתא' לכך שחפץ האמור משתייך לאדם פלוני, על סמך 'סימן' שהוא נותן בו. 'סימן' מודיענו כי חפץ הנמצא הנו אותו החפץ שאבד לבעליו, ועתה הריהו מושב לרשותו.

בדומה לכך – אומר מרן "אורחות חיים" – הינו עניין 'סימנים' שאנו נוהגים באכילתם בליל ראש השנה. במהלך אכילת סימנים הללו, מבקשים אנו מלפני השם יתברך 'שְׁתַּחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה' או 'שְׁיַרְבּוּ זְכוּתֵינוּ' וכן 'שְׁיִתְּמוּ שׁוֹנְאֵינוּ', וכיוצא באלה מן הבקשות שייטיב השם יתברך עמנו. בקשות הללו

הינן בעצם מבוקשיו של השם יתברך בעצמו! שחפץ להיטיב עם בריותיו, ובקשות אלו טבועות למעשה בגוף הבריאה אשר נועדה להיטיב עם הברואים כמאמר 'פִּי־אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'²³!

ולכן ביום 'ראש השנה' שהינו 'יום הרת עולם' הננו מחפשים כביכול 'מקור ואסמכתא' בגוף הבריאה לחסדי הבורא שאנו מבקשים עליהם, ומעוררים את ההשפעות הטובות באמצעות אכילת 'הסימנים' הללו שרומזים כאמור לטובות המונחות ביסוד הבריאה. כאשר האכילה מלווה בבקשותינו, שטובות אלה תחולנה על ראשנו במהלך השנה העתידה לבוא.

[סוד ישרים, ראש השנה, ענין ה]

*

תפילות יום ראש השנה

וְתַתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ... אֶת יוֹם הַזִּכְרוֹן הַזֶּה

מאיזה טעם מכונה הנו יום טוב של ראש השנה בתואר "יום הזכרון"?

אומר על כך רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל:

עניין "זיכרון" תכליתו להעלות על נס זֶכֶר המצב המיוחד ששרר במרחבי הבריאה מלפנים, כאשר בחלוף הזמן מצב זה הולך ומשתכח מתודעת הבריות.

שכן עובר לבריאת העולם על מגוון יצוריו, שרר במרחבי תבל אור רצונו יתברך בבהירות רבה בבחינת "אֵתֶּהֱהוּא עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם!" טרם התקיים ביקום אותו מין הסתר המכונה בפיו "טבע", אשר בכוחו להעלים את מציאותו יתברך ונוכחותו מן הברואים.

מצב בהירות זאת נשתנה כליל, עם כינון תבל ומלואה בידי היוצר כל.

במהלך הבריאה עטה היקום שלל של 'לבושים' בדמות מגוון הברואים שבעולם, המסתירים את האור האלוקי הגנוז במעמקי הבריאה. מי שמתבונן במעשה היצירה בעיני בשר, לא יחוש באור האלוקי הגנוז בבריאה, אלא אם כן יתבונן בעיני שכלו מבעד ללבושי הטבע בבחינת "שְׂאוֹ־מְרוֹם עֵינֶיכֶם (=הגביהו למרום מבטיכם, ואז) וְרָאוּ מִי־בְרָא אֱלֹהִים"²⁴!

²³ תהלים פט, ג.

²⁴ ישעיה מ, כו.

לא לחינם טבעו הקדמונים ז"ל את האמרה הידועה לפיה "הטבע" בגימטרייה "אֱלֹהִים"²⁵! שכן היקום כולו אשר מכונה בפינו 'טבע' לרוב הרגלנו בו – מהווה בעצם שרשרת של ניסים פלאיים מצד 'המַחֲדֵשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית', ואלוקות החבויה בו הינה בבחינת "מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָיִךְ"²⁶!

אכן ברבות הימים וכחלוף העיתים, כאשר מאורעות עולם מתגלגלים ושוטפים בנהר שאינו פוסק, הולכת 'אלוקות' זו ומשתכחת מלב הבריות, והבריאה מתנתקת כביכול מיוצרה ובוראה. קיים אפוא צורך נחוץ בבריאה שתזכיר לעצמה מדי פעם כי "לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וַיּוֹשְׁבֵי בָהּ"²⁷! על מנת להשיב ליבם של ברואי עולם אל 'שורש הבריאה' שהינו הרצון האלוהי, כמאמר 'לְמַעַן יֵדַעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, אֵין עוֹד'²⁸!

למען תכלית נשגבה זו נועד יום "ראש השנה" – שהוא "יום הַרְת עוֹלָם".

במהלך "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלִילַת מַעֲשֵׂיךָ" חוזרת הבריאה אל תקופת 'בראשית' שלה, היינו לאותה נקודה של זמן שבה שרר ביקום רצונו הפשוט יתברך באורח גלוי, נטול מכל מיני לבושים המושכים את העין ומשכיחות מלב הברואים את מקורם העליון. זו מהות יום ראש השנה שבו הבריאה 'נזכרת' כביכול מראשית הווייתה, ומתחברת אל מקורה ושורשה כאשר "בְּטָרֶם כָּל יָצִיר נִבְרָא!"

ועל שום "זִיכְרוֹן" זה שבו נזכרת הבריאה בשורשה הקדום – מכונה הנו יום ראש השנה בתואר "יום הַזִּכְרוֹן!"

מוסיף על כך מרן בעל "אורחות חיים":

זה הטעם והסיבה לכך, שביום זה אנחנו מצווים במצוות תקיעת שופר.

שכן עיקרה של "תקיעה" הינו 'קול פשוט' היוצא מן השופר – קול חֶלֶק ונטול חיתוך אותיות, חף מכל צורה של 'דיבור' וקישוט קול.

דבר זה רומז לכך, כי ביום נשגב ונורא זה הננו שבים אל 'רצונו הפשוט' של בורא עולם מששת ימי בראשית, כאשר במסגרת זו אנו מבטלים מקרבנו כל גוון חיצוני והננו מכלילים את עצמנו במלכותו יתברך בבחינת "שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עַלִיכֶם!"

(סוד ישרים לראש השנה, עניין יא)

²⁵ בספר מצודת דוד לרדב"ז [דף לה] בשם 'אמרו המגמטרים', וכן בעוד מקורות, ואכ"מ.

²⁶ תהלים קד, כד.

²⁷ תהלים כד, א.

²⁸ מלכים-א, ח-ו.

**כִּי תַעֲבִיר מִמִּשְׁלַת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ – וְתִמְלֹךְ אֶתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ
מִהֲרָה לְבִדְךָ, עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ...!**

אומר על כך רבנו הקדוש בעל "מי השלוח":

תפקידו העיקרי של "מלך בשר ודם" הינו להשליט חוק וסדר בארץ ולהרתיע עבריינים, כמאמר חז"ל במסכת אבות²⁹ "הָיוּ מִתְפַּלְל בְּשְׁלוּמָהּ שֶׁל מַלְכוּת, שְׁאֵלְמָלָא מוֹרָאָה, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בְּלָעוּ" וכן הכתוב אומר "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ"³⁰.

לאור הנחה זו מסתבר, שאילו ביום מן הימים תתקיים מציאות ולפיה כל דיירי תבל בלי יוצא מהכלל מובטחים להתנהג באופן הולם, כאשר הצדק והיושר מהווים נר לרגלם – לא יתקיים בבריאה צורך ב'מלך' או במוסד שלטוני כלשהו. שכן במצב כזה אשר כל בני האדם צדיקים וישרים, נעשה מוסד 'המלוכה' מיותר ואין בו שום צורך.

שונים אכן פני הדברים בתכלית השינוי, בעת שמדובר במלכותו יתברך ויתעלה – להבדיל אלף אלפי הבדלות.

שכן השם יתברך שהוא "מֶלֶךְ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה" – מלכותו "נצח" ונמשכת לעולמי עד כמאמר 'לְעַדִּי עַד יְמִלְךָ! לפיכך אף לאחר שיקוימו בנו דברי תפילותינו ביום זה "כִּי תַעֲבִיר מִמִּשְׁלַת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ"! כאשר לאיש מקרב תבל ומלואה לא תהא נטייה להרע והכול יעמדו בבחינת "וַיֵּדַע כָּל פֶּעוּל כִּי אֶתָּה פֶּעֱלָתוֹ", אפילו אז תימשך מלכותו יתברך מבלי הפסק וללא שום הגבלת זמן.

ההסבר שבדבר – לפי שמלכותו של בורא עולם נשגבה היא מהשגות יצורי אנוש, ואינה נתפסת במונחים של בן תמותה. היא אינה נובעת מתוך "צורך" כלשהו הקיים בבריאה, ואינה באה כדי לספק דבר לברואי עולם כביכול, שכן מלכותו יתברך היא 'מציאות' קיימת ובלתי תלויה במעשה הבריאה, כמאמר הפיוט "וְאַחֲרֵי כָכָל הַכָּל – לְבִדּוֹ יְמִלּוֹךְ נוֹרָא"! ואכן כך מדגישים אנו במהלך תפילות ראש השנה³¹ באמירת: "כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלֹךְ הִיא וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלּוֹךְ בְּכָבוֹד, בְּכָתוּב בְּתוֹרָתְךָ ה' יְמִלּוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד!"

²⁹ פרק שלישי, משנה ב.

³⁰ משלי כט, ד.

³¹ יש דעות שתפלת 'עלינו לשבח' מקורה ב'תקיעתא דבי רב' המיוסדת לתפילות ראש השנה. שיטות אחרות מקדימות את זמנה של תפילה זו לזמן התנאים, ויש שיטות בראשונים שאמרה יהושע בן נון בעת כיבוש הארץ.

וזוהו שאנו אומרים בתפילות ימים הנוראים: "וּבִכְּן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׁמְחוּ" במלכותו יתברך שהיא "גבוה מעל גבוה" מהשגות האדם – שהרי אף בעת שיקוים בנו כמאמר "כִּי תַעֲבִיר מִמְּשָׁלַת זֶדוֹן מִן הָאָרֶץ" ועולם ומלואו יהא נוהג לפי אמות מידה של צדק ויושר – אף אז תוסיף מלכותו יתברך להתקיים כמאמר "וְתִמְלֹךְ אֲתָה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה לְבָדֶךָ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ... יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם.. לְדֹר וָדֹר!"

(מי השלוח)

*

"המלך"...

רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע קובע לנו בספרו לאמור:

טובה עצומה נצמחת לאדם מכך שהינו קובע בליבו ומזכיר באמרי פיו את המלכת הבורא יתברך כמלך, ביום הנשגב ונאדר בקודש של "ראש השנה".

שכן כך אנו מוצאים בדברי חז"ל הקדושים, כי השם יתברך אומר לישראל:

"אמרו לפני מלכויות בראש השנה – כדי שתמליכוני עליכם! אמרו לפני זיכרונות – כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה, ובמה? בשופר"³²!

מתוך לשון "אמרו לפני... 'כדי' שתמליכוני עליכם" עולה, כי תועלת עשויה לצמוח לישראל מן 'המלכה' זו, בדומה לנאמר בסדר 'זיכרונות' שמטרתה "כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה!" נשאלת השאלה: איזו תועלת באמת עשויה לצמוח לישראל מאמירת "מלכויות" זו, עד שהקב"ה ממליץ לישראל על כך באמרו "כדי שתמליכוני עליכם"? (=שכן פשיטא כי השם יתברך עצמו אינו זקוק להמלכתנו, והינו מלך אף בלעדיו)

מנהיר רבנו בעל "מי השלוח" – כי אמת ונכון, תועלת עצומה נצמחת לחיי איש ישראל מן 'המלכת שמים' שביום ראש השנה.

שכן למרות מה שנדמה לעתים לאדם כי "קבלת מלכות שמים" נושאת בחובה 'שעבוד' לנפש והיא כובלת אותו כביכול, אין הדבר כן כלל וכלל! אלא אדרבה, חירות היא לנפש קבלת מלכות שמים זו, באופן שאין נעלה ממנה. שכן ככל שאדם מתהלך במחשבה של "אני ואפסי עוד" ובתחושות של "כוחי ועוצם ידי",

³² ראש השנה טז, א.

כך הולך הוא ומתרחק מאורו יתברך ושכינה אינה שורה על מעשי ידיו, כדברי רבותינו ז"ל שאמרו³³ "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור בעולם!" ומאחר ששכינה מסתלקת מן האדם, ממילא נעשה הנו חשוף לכל מיני פגעים העשויים לפקוד את האדם בעולם הזה, ד' ישמרנו!

לעומת זאת, בשעה שאדם מתנהג בענווה והינו ממליך את השם יתברך עליו, לאחר שהוא מכיר שהכול בעולם מגיע הימנו יתברך – על אדם כזה שורה שכינה! ובמקום ששכינה שורה, שם אין הרע יכול לקרוב ולהזיק כמאמר: "לא תִּאָּנֶה אֵלֶיךָ רָעָה, וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֶהְלֶךָ"³⁴! נמצא אפוא, כי דווקא 'קבלת עול מלכות שמים' שלימה מצד האדם משמשת כערובה וביטחון לשמירת ה' עליו, וכתוצאה מכך נעשה אדם 'בן-חורין' אמיתי. כל זאת בניגוד לדימוי המוטעה, ולפיו המלכת שמים מהווה עניין של 'שעבוד' עבור נפש האדם – ולא היא!

דברים הללו הם נכונים וישרים במשך כל השנה, אך משמעות כפולה ומכופלת נודעת להם כלפי יום הקדוש של "ראש השנה", שבו נחתכים למעלה כל ענייני האדם לטב ולמוטב.

ומסיים רבנו בעל "מי השלוח" זי"ע דבריו בזה הלשון:

"וזה מיעץ השם יתברך לישראל, שבימי ראש השנה יהיה רגיל על שפתם תיבת "מִלֶּךְ" – והוא 'סגולה' להינצל מכל רע כשלא ימוש מפיו, שהשם יתברך הוא מלכו!" (=ע"כ)

(מי השלוח ח"ב, למסכת ראש השנה דף טז.)

*

בְּאֵין מְלִיץ יִשָּׁר... וְצִדְקָנוּ בְּמִשְׁפָּט (=מתוך נוסח "תפלת מוסף")

אומר על כך כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל:

"בְּאֵין" היינו בעת שאדם מחזיק את עצמו בשפלות והינו נחשב בעיני עצמו כאפס ו"אין" – דבר זה כשלעצמו משמש בתור "מְלִיץ יִשָּׁר" עבורו ביום ראש השנה! בבחינת מה שקבעו חז"ל לגבי יום ראש השנה כי "כָּל דְּפִיֵּה טָפִי – מְעֻלָּא"³⁵.

[כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל]

³³ סוטה ה, א.

³⁴ תהלים צא, י.

³⁵ ביום זה של ראש השנה, כל כמה שנכפפים יותר, כך עדיף לאדם. ראש השנה כו, ב.

קריאת התורה

עניין מה שביום הראשון של ראש השנה אנו קורים פרשת 'וד' פקד את שרה',
וביום השני הננו קורים 'פרשת העקידה'.

אומר על כך מרן 'בית יעקב':

לפי שביום ראשון אנו קורים איך השם יתברך נותן לאדם את הטובה; ואלו ביום
שני הננו קורים כיצד על האדם להחזיר הטובה אליו, במחשבה שהכול משלו.

ומסיים רבנו: 'כי זהו עיקר השלימות!' (היינו במה שאדם יודע 'להחזיר' הטובה לה')

(בית יעקב הכולל, ראש השנה)

*

וה' פָּקַד אֶת-שָׂרָה... וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחַק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים, כָּל-
הַשְּׁמִיעַ יִצְחָק-לִי

מהו לשון "צָחַק עָשָׂה לִי" שבדברי שרה?

אומר מרן "מי השלוח":

בדברי חז"ל מובא, כי עקרות רבות נפקדו באותו הזמן שנפקדה שרה.

ניתן לשער כי 'ליצני הדור' שביקשו להמעיט מגדלותה של שרה, תולים היו
הדברים בהיפוך סדר, באמרם ששרה נפקדה בזכות אותן עקרות, ולא שהן
נפקדו בזכותה, שהרי הן רבות ואלו היא יחידה כנגדן! בכך היו הללו מבקשים
להמעיט מערכה של שרה אמנו, ולהקהות את רושם 'קידוש השם' שנגרם בגין
פקידתה זו.

הלכך הייתה שרה מדגישה בדבריה שאין אמת בדבריהם, שכן 'כָּל הַשְּׁמִיעַ'
היינו כל מי שמבין בתוכן העניין ויורד לסוף כוונתו [= 'שומע' מלשון הבנה כמו 'פי
שִׁמְעַ יוֹסֵף'³⁶] "יִצְחָק לִי"! מכיוון שהוא יבין מעצמו כי 'צחוק' ושמחה שגרם
הקב"ה בפקידתן של העקרות 'לִי' הוא, והכול בא בעטיי ובשבילי.

['מי השלוח' פרשת וירא, חלק ראשון]

³⁶ בראשית מב, כג.

פרשת העקידה

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַהֲאֱלֹהִים נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם...

עיקר ניסיון העקידה – מסבר אוזנינו מרן הקדוש בעל 'מי השלוח' – לא התמצה בגוף נכונותו של אברהם להקריב את יצחק בנו על גבי המזבח. שהרי לגבי אברהם אבינו הייתה זו מן 'עבודות הקלות' [=כלשון רבנו] לקיים בהן רצון הבורא, שכן אף אילו נדרש הימנו להעלות את עצמו ובשרו לקרבן לא היה מהסס בדבר כלל וכלל. אלא עיקר הקושי לאברהם אבינו התבטא בזאת, שבמהלך הניסיון נדרש מאברהם לסלק מעצמו כל נגיעה אישית ולו קלה שבקלות – בכדי להבין לאשורו את מהות ציווי הבורא יתברך אליו "וְהַעֲלֶהוּ שֵׁם לְעֹלָה"³⁷ ככתבו וכלשונו.

שהרי השם יתברך בעצם לא ציווה כאן לאברהם אבינו באופן מפורש כי "ישחט" את יצחק בנו, אלא כך נאמר לו: "וְהַעֲלֶהוּ לְעֹלָה!" ואכן מצינו במדרש³⁸, כי בעת שאברהם אבינו נצטווה מפי מלאך ה' "אַל-תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱר"³⁹ ניסה אברהם אבינו למרות זאת להמשיך בשחיטת יצחק כפשיטות לשון הציווי, עד שהובהר לו משמים כי מצוות הבורא אליו "וְהַעֲלֶהוּ לְעֹלָה" קוימה על ידו בעצם העלאת יצחק בנו על גבי המזבח! לפי שכך היה השם יתברך אומר לאברהם: "כלום אמרתי לך 'שחטהו'?? והרי לא אמרתי לך אלא 'הַעֲלֶהוּ'! היינו: העלה את יצחק כמות שהוא על גבי המזבח – ושוב תוֹרִידוֹ הימנו!

למעשה, כבר למן ראשית ניסיון העקידה הבחין אברהם אבינו בעמימות שבלשון הציווי של הקב"ה אליו "וְהַעֲלֶהוּ לְעֹלָה", ולא ידע להשית עצות בנפשו כיצד אמור הינו לנהוג כעת: האם כוונת הדברים בציווי הקב"ה היא כפשוטה, היינו שיקריב את יצחק בנו כקרבן, או שמא אין כאן ציווי לשחיטת יצחק חלילה, אלא ציווי על העלאתו גרידא על גבי המזבח, ולאחר מכן הורדתו ממנו!

כך היו מחשבות הספק הללו מתרוצצות בליבו ואנה, והיה אברהם תוהה בינו לבין עצמו מה יעשה, שכן באם ישחט את יצחק – שמא אין רצון ה' בשחיטתו של יצחק, אלא בהעלאתו על גבי המזבח גרידא, ואז עוון רציחה בידו!! בנוסף לכך נקפו ליבו של אברהם, בחשבו שאם כנים הדברים, כיצד תקוים בו הבטחת הבורא יתברך אליו "כִּי בְיָצֵחְךָ יִקְרָא לְךָ זֶרַע"⁴⁰! מאידך, חושב היה

³⁷ בראשית כב, ב.

³⁸ בראשית רבה, פרשה נו, אות ח.

³⁹ בראשית כב, יב.

⁴⁰ בראשית כא, יב.

אברהם, שמא כך הינו רצון הבורא ממני שאשחט את יצחק, ממילא אסור לי 'להתחכם' כביכול ולבקש תירוצים כדי להתחמק מחובתי זו, אלא מוטל עליי לקיים את מצוות בוראי כפשוטה!

מסכם רבנו בעל "מי השלוח":

בנקודה זו – גלום היה עיקר כובדו של "ניסיון העקידה".

שכן אלמלי מצוי היה בליבו של אברהם אבינו אפילו ניד של נגיעה 'כחוט השערה' לצד עצמו, הייתה "דעת" אברהם מכרעת בקלות לעבר הצד השני (=והאמיתי!) בפירוש "הַעֲלֵהוּ לְעֹלָה", שמשמעו 'העלאה על גבי המזבח' ותו לא. רק מחמת שאברהם אבינו ביטל ודיכא בעצמו בכוחות איתנים שלא מעולם הזה כל 'נגיעה' עצמית אפילו קלה שבקלות "וְכַבֵּשׁ רִחְמִיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְךָ שָׁלֵם"⁴¹, עד שהחליט מתוך הקרבה נפשית שאין בדומה לה כי ציווי השם יתברך הינו "כפשוטו" והחל לפעול כן ביצחק הלכה למעשה – באופן זה זכה אברהם אבינו לעמוד בהצלחה בניסיון הכבד והעצום של "העקידה".

לאור זאת מובן היטב, מדוע ניסיון העקידה מתייחס אל אברהם אבינו, ולא אל יצחק. לפי שעיקר הניסיון מופנה היה כלפי אברהם, שהוא שמע מכלי ראשון את צו הבורא בלשון "וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה", והיה אצלו כמין מקום להסתפקות במשמעות הדברים ובמה שנגזר מכך. לא כן יצחק, שהוא לא שמע את הציווי מפי השם יתברך עצמו אלא מפי אביו אברהם, והאמין לתומו שהדברים כך נמסרו אליו כפשוטם וכלשונם, הלכך לא היה מעשה העקידה ניסיון כה כביר אצל יצחק – כפי שהדבר היווה אצל אביו אברהם.

וזכות עצומה זו של 'מעשה העקידה' – הננו מזכירים ביום איום וקדוש זה באמרנו 'וְעִקְדַת יִצְחָק לְזִרְעוֹ הַיּוֹם בְּרִחְמִים תִּזְכָּר!'

(מי השלוח)

תקיעת שופר

עניין קול שופר שהינו 'קול פשוט' – אומר רבנו "בית יעקב" – לפי שקול השופר מגיע בכדי להזכיר ולעורר את 'הרצון הפשוט' של השם יתברך כפי ששרר בזמן

⁴¹ מלשון סדר 'זיכרונות' הנאמר בראש השנה.

הבריאה, בעת יצירת ארץ ומלואה ברוב טובו וחסדיו של הקב"ה כמאמר "עולם חסד יבנה"⁴².

שכן אף כי חסדי השם יתברך מתחדשים להם מידי יום ביומו כמאמר "המחידש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" – מכל מקום עיקר 'חסד' העליון נמשך ועולה משורש החסדים ששררו בראשית הוויית הבריאה כמאמר "זכר רחמיך ה' וחסדיך פי מעולם המה"⁴³! היינו: מזמן בריאת העולם, כאשר הבריאה טרם החזיקה בזכות כלשהי שתצדיק את בריאתה וקיומה. לפי שכל חסד שפתח בו הבורא יתברך בימי בראשית, נמשך והולך עד עצם היום הזה, וכוחו מתעורר בכל עת וזמן מחדש.

והנה החילוק שבין 'קול מוגדר' לבין 'קול פשוט' מתבטא הנו בכך, שבעוד 'קול מוגדר' מכוון כנגד משאלת לב מסוימת שהאדם מביעה במו פיו – 'קול פשוט' לעומת זאת הינו משולל מכל גוון חיצוני ומגיע ממקום פנימי שבאדם, המבקש מאת השם יתברך באורח כללי טוב וחסד, מבלי להציב ענין מוגדר לתכליתו.

ב'ראש השנה' שהינו יום התעוררות החסדים מראשית הבריאה כמאמר 'היום הרת עולם' – רצונו יתברך שנעורר 'החסד הראשון' שהנו בבחינת 'קול פשוט' ונטול גוון, בכדי שנוכשר על ידי כך לקבל את כל ההשפעות ממקור החסדים, באופן שאינן מוגבלות לבקשות מפורשות דווקא. ולזאת מן הראוי שנעמיד מצדנו כלי קיבול בצורת 'קול סתמי' ונטול גוון, כאשר בכך נוכשר לקבל כל ההשפעות הטובות שהבורא יתברך משפיע עלינו ביום זה כרחמיו וכרוב חסדיו. (סוד ישרים' בשם רבנו בעל 'בית יעקב' זללה"ה)

מן המצר קראתי ייה...

עניין 'תקיעת שופר' – אומר מרן בעל "אורחות חיים" – הנו כדי להראות שקיים בקרב לבושי ההסתר שהאדם מעוטף בהם עומק פנימי, ואותו 'עומק' שואף להיכלל ולהתכנס עם רצונו יתברך.

שכן מניין בוקע אותו קול פשוט וחלק, המוצא את ביטויו באמצעות 'קול שופר'? מהיכן מגיע קול נטול צלילים זה החף מכל חיתוך דיבור, שיוצא מן התקיעה?

⁴² תהלים פט, ג.

⁴³ תהלים כה, ו.

אין זאת אלא שהוא נובע ממעמקי הלב, שם מצויה אותה נקודה פנימית השואפת בעוז אל הקדוש ברוך הוא.

'עומק' זה בא לידי ביטוי ביום ראש השנה באמצעות קול שופר, המתפרץ מעמקי לבושים החומריים שבהם נתון האדם בעולם. דווקא ממצר זה שבו נתונים אנו בקביעות, בוקע אותו קול פנימי שהוא טמון ומכוסה במהלך כל ימות השנה, ועולה הישר למעלה עד לב השמים.

הדבר משול בזאת למעין נובע חשרת מים, אשר בעת שנסתם מקור נביעת המים, אזי מתוך לחץ שמצטבר במעין נפער חור וסדק באדמה, שממנו קולח אשד מים בעוז. כך גם בתקיעת שופר, דווקא מתוך הסתר החיצוני שאופף אותנו במהלך ימות השנה, פורץ ובוקע אותו קול פנימי אשר מוצא פורקנו באמצעות קול השופר, שהינו קול פשוט וחלק משולל מכל גוון.

הלכך אנו אומרים הפסוק **'מִן הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְיָ'** עובר לתקיעת שופר, לפי שקול שופר משול בזאת לאותו 'מצר' סגור שגורם למים מבפנים לקלוח ממנו בעוז.

(סוד ישרים, עניין ט)

בתקיעת שופר אנו מראים צמצום בפעולות העולם הזה

מבנה השופר הנו כידוע צר וגורם לצמצום הקול שיוצא ממנו, שאינו מתפשט לצדדים אלא עולה הישר כלפי מעלה.

דבר זה – אומר מרן הקדוש **"אורחות חיים"** זי"ע – מגיע במכוון, ונכלל בעצם במהותה של 'תקיעת שופר'.

לפי שתקיעה בשופר מורה על כך, שאף כי יש ביכולתנו לנקוט בכל מיני פעולות ואמצעים בעולם כדי להתפשט במעשינו, מכל מקום הננו 'מצמצמים' בידעין מהיקף פעולותינו בעולם, מבלי תת מקום לפעולות שאינן עולות בקנה אחד עם רצון ה', שכן רצון השם יתברך מהווה המקור לכל פעולותינו ומעשינו, ומכלול פעולותינו ומעשינו הנו מכוון כלפי מעלה בלבד.

בתקיעת שופר הננו מראים שאנו מכירים בכך שכל מעשינו נובעים כולם מהקב"ה – ולזאת מוטל עלינו לפעול לצמצום פעולותינו, על מנת להשתמש בהן רק כרצונו יתברך.

[סוד ישרים, ראש השנה, עניין ג, יג]

מנהג ישראל (על פי האריז"ל), שאומרים קודם התקיעות "לְמַנְצַח לְבָנֵי קָרַח.."

בביאור העניין, אומר רבנו בעל "מי השלוח":

יסוד התקנה לפתוח באזכורם של "בְּנֵי קָרַח" בא בעיקרו כדי להזכיר בכך מליצת יושר עבור עם ישראל ביום 'ראש השנה'.

שכן על עצם ייחוס המזמור אל 'בני קרח' יש מקום לשאול: מדוע מוזכר שמו של 'קרח' על בניו? הן קרח רשע היה, ונבלע באדמה בגין מחלוקתו על משה רבנו, מה עניין אפוא לייחס את בניו משוררי עליון אל אביהם??

אכן העניין מתבאר על פי דבריו הנודעים של מרן האריז"ל, שהגיד כי לעתיד לבוא יגיע קרח לכלל תיקונו, והדבר נרמז בפסוק בתהילים 'צִדִּיק כְּתָמָר יִפְרָח'⁴⁴ שסופי תיבות שלהם הנו אותיות 'קרח', היינו שלעתיד יגיע קרח לכלל תיקונו. דבר זה נרמז גם בפסוק שלפנינו, כאשר עצם אזכרת שמו של קרח על בניו משוררי עליון מורה על כך, שלעתיד יהיה תיקון לנפש אביהם.

הלכך מזכירים אנו שמו של קרח במזמור 'למנצח' שנאמר לפני 'תקיעת שופר', כדי לרמוז שאם לנפש קרח יבוא תיקון באחרית הימים, מכל שכן שלנו עצמנו יתכן תיקון עוד בימי חיינו, כאשר נחזור בתשובה בימים אלה של ראש השנה.

(על פי מי השלוח ח"א, פרשת קרח)

ענין תקיעות המסופקות

תקיעת שופר [=תשר"ת-תש"ת-תר"ת]

"יהי רצון שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר...
ומן תשר"ת, ומן תש"ת, ומן תר"ת – לפני כיסא כבודך,
וימליצו טוב בעדנו".! [=מתוך נוסח "יהי רצון" שלאחר
התקיעות]

"סדר תקיעות" שבידינו לראש השנה, הכולל מניין של שלושים קולות [=שלש פעמים "תשר"ת", שלש פעמים "תש"ת" ושלש פעמים "תר"ת"] – שורשו נעוץ כידוע בספק יסודי ששורר בקרב ישראל מני קדם, בדבר אופייה של "תרועה" שעליה

נצטוונו בכתוב "יום תרועה יהיה לכם"⁴⁵: האם כוונת התורה בכך לקול קטוע המכונה "שברים" (=גניחות), או שמא כוונתה לקול יבבה שנקרא "תרועה" (=לילה)? ושמה שניהם נדרשים לנו מלשון הציווי?

לאור מצב 'ספק' זה, ועל מנת לצאת באופן וודאי ידי כל הספקות, סידרו לנו רבותינו ז"ל חכמי הגמרא את מכלול הקולות שהננו נדרשים לתקוע ביום ראש השנה – הכולל תקיעות של סדרי "שברים" לחוד, סדרי "תרועה" לחוד, וכן שילוב של שני הקולות 'שברים-תרועה' ביחד. מכל הללו נסדר ונתקן כאמור "סדר התקיעות" שבידינו, הכולל סדרי תשר"ת, תש"ת ותר"ת – כפי מנהג המקובל בקרב תפוצות ישראל במשך כל הדורות עד לימינו אנו⁴⁶.

אלא שאם כנים הדברים, וקולות הללו מכוח הספק הם באים – הכיצד מבקשים אנו בתפילת "יהי רצון" שלאחר התקיעות "שַׁיְעֲלוּ אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים הַיּוֹצְאִים מִן הַשּׁוֹפָר, וּמִן הַתְּקִיעָה וּמִן הַשְּׁבָרִים וּמִן הַתְּרֻעָה.. לִפְנֵי כֹסֶא כְבוֹדָךְ.."? הלוא מלאכים נבראים ממצוות שנעשות כתיקונן, ומאחר שחלק מסך קולות הללו בהכרח שאינו "קול שופר" שנצטוונו עליו מן התורה, רק באות מחמת ספק גרידא, נמצא אפוא שרק חלק מהקולות שתקענו אותם נברא מהם מלאכי מעלה, בעוד ששאר הקולות אין מלאכים יוצאים מהם כלל וכלל! ולפי זה די להזכיר רק את "המלאכים היוצאים מן השופר" באופן סתמי, מבלי לפרט מה הם כל הסדרים הכלולים בהם?

יסודן ושורשן של "מצוות ספקיות"

מאיר בזאת מרן הגאון הקדוש "אורחות חיים" זי"ע בספרו "עין התכלת" השקפת יסוד – הנוגעת למכלול קיום 'מצוות מסופקות' ולקיום המצוות בכלל.

וכך אומר רבנו:

כל מצווה ומצווה שאדם מקיים אותה הן בתורת "וודאי" והן מכוח "הספק", נחשבת כמצוות השם לכל נושא ועניין, וקדושה גמורה של מצווה יש בה! כאשר אין משנה כלל לצורך העניין אם בטוחים אנו בעת קיום המצווה בוודאות שבקיומה, או שאנו שרויים בערפל ובחוסר וודאות בנוגע לאופן קיום המצווה.

שכן מהו עיקר עניינה של "מצווה"? עיקר מצווה הינו 'קיום רצון הבורא'! ואם זהו עיקר שבמצווה, מה משנה אפוא באם הננו מקיימים המצווה באופן "וודאי",

⁴⁵ במדבר כט, א.

⁴⁶ ראה טור אורח חיים, סימן תק"ץ, באורך מכל העניין.

ובטוחים אנו שבכך יצאנו ידי חובה, או שקיום המצווה נעשה מכוח ספק, העיקר שפעלנו בקיום המצווה כמיטב הכרתנו! לפיכך כל מה שאנו עושים לכבודו יתברך, גם כשהדבר נפעל מכוח ספק – נחשב בשמים כמצווה לכל נושא ועניין, ואף נברא הימנו 'מלאך' מליץ ישר על האדם שמקיים זאת! ואף אם בלתי ייודע לעולמים באם נתקיימה המצווה לבסוף כתיקונה באמצעות מעשהו. דוגמה לכך ניתן למצוא בקיום מצוות עשה שהזמן גרמה כגון לולב או שופר, ברגעים של "בין השמשות" שהינו ספק יום וספק לילה, כאשר דבר קיום המצווה לא ייודע לעולמים באופן מוחלט וברור.

מכאן אפוא מקור "המלאכים המסופקים" שיוצאים מן התקיעות המסופקות כביכול שאנו תוקעים ביום זה – שהם כאמור 'מלאכי מצווה' לכל דבר ועניין! ולא זו בלבד שהם מלאכי "מצווה דרבנן" מפני שחכמינו הורו לנו לתקעם, אלא אף "מלאכי תורה" הם, מאחר שנועדו בעצם לשם קיום מצוות התורה של תקיעת שופר בראש השנה, באופן נעלה מכל ספק.

הקב"ה הינו חפץ ויקר בעיניו קיום מצוות מכוח 'ספק'

מוסיף רבנו הקדוש להשריש בזאת:

לא זו בלבד שבמצווה מסופקת מקיים האדם "מצווה" – אלא שבעצם כך רצונו של מקום שישראל יקיימו לעתים המצוות במצב של עמעום וספק! ונחת רוח מיוחדת עולה לפניו יתברך מקיומן של מצוות השם בידי ישראל באופנים אלו.

שכן אילו חפץ הבורא רק ב"מצוות וודאיות" מצד האדם – כיצד ניתן לקבל עובדה זו שדווקא לגבי מצוות "יום תרועה" בראש השנה, שרויים הננו במצב של עמעום וספק מני ימי קדם, כאשר אף בדורות הקדמונים היה הדבר בלתי נהיר לחכמי ישראל, כיצד יש לקיים המצווה כדת של תורה?!

אלא שהוא הדבר אשר דיברנו – ריבון העולמים חביב בעיניו מעשי מצוותיהם של ישראל עד לאחת, וחביבות יתירה נודעת לפניו יתברך כלפי אותן המצוות שישראל מרבים להדר בהן ולדקדק אחריהן, כדי לקיימן באופן מהודר ונעלה מעל לכל ספק. אי לכך, במכוון השאיר הבורא יתברך את מצוות 'תקיעת שופר' במצב של חוסר-וודאות כביכול, למען שישראל במעשיהם ובדקדוקיהם יהדרו לקיימה בכל מיני אופנים שבעולם, כאשר מזאת גופא תעלה נחת רוח למרומים. וכל התקיעות הללו הנעשות מכוח הספק, נחשבות אי לכן מגופי המצווה!

יתר על כן – מאיר לנו מרן הקדוש "אורחות חיים" זי"ע:

מן קיום המצוות במצב ספק נגרמת "המתקת דינים" מיוחדת למעלה! ודבר זה בעצמו הינו מליץ יושר על ישראל קדושים, שהם כה מהדרים במצוות בוראם.

עניין 'דינא קשיא' ו'דינא רפיא' בראש השנה

על יסוד דברים הללו, ובהסתמך על דברי "זוהר הקדוש" בנידון – מאיר מרן הקדוש סוגייה עמומה הנוגעת לשני ימי ראש השנה, שלדברי "זוהר הקדוש" יום ראשון של ראש השנה הינו בבחינת 'דין קשה' המכונה "דינא קשיא", ואלו יום שני נחשב ליום קל יותר שהנו קרוי "דינא רפיא"⁴⁷.

עצם העובדה שישראל קדושים מקיימים תמיד שני ימי ראש השנה על יסוד "הספק" שמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה, ואז יעובר חודש אלול, כאשר על סמך זאת נוסדו שני ימי החג של ראש השנה – זה בעצמו גורם למיתון הדין הקשה עד שהוא נהפך ל"דינא רפיא"! [=דין רפוי]

הלכך יום ראשון של ראש השנה עומד תחת סימן דינים הקשים "דינא קשיא" – בעוד בכניסת היום השני מתרופפים להם הדינים והם נעשים "דינא רפיא"!

(ספר "עין התכלת" למרן בעל "אורחות חיים" זי"ע, עמ' ק"פ-קפ"ב)

ר א ש ה ש נ ה ש ח ל ב ש ב ת

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר, וַיִּבֹר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה.. (ויקרא כג, כד)

כתוב אחד אומר "שַׁבָּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה", וכתוב אחד אומר "יום תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם"? לא קשיא, כאן ביום טוב שחל בשבת (=זְכוֹרֹן תְּרוּעָה), כאן ביום טוב שחל להיות בחול (=יום תְּרוּעָה).

(גמרא, ראש השנה, דף כ"ט ע"ב)

בגמרא עצמה מבואר, שבראש השנה שחל להיות בשבת אין כאן אלא 'זְכוֹרֹן תְּרוּעָה', היות שחכמים גזרו איסור על תקיעת שופר בשבת, מחשש שמא ילך

⁴⁷ זוהר פרשת פנחס, דף רלא ע"ב.

אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, הלכך יש רק 'זכרון תרועה' ולא תרועה ממש.

נשאלת השאלה:

כיצד ממלאת השבת את מקומה של התרועה הנעדרת, עד שבכוחה לשמש בתור "זכרון תרועה" לתרועה שאינה?

מבאר מרן בעל "תפארת יוסף":

עניין תקיעת שופר הנו, שעל ידי התקיעה בקרן של איל כפוף באה לידי ביטוי כפיפות קומת האדם לפני הקב"ה, שזהו עיקר העניין של ראש השנה כמאמרם ז"ל "כל מה שכפוף האדם בראש השנה יותר, כך עדיף לו לאדם"⁴⁸.

ביאור הדברים, שבראש השנה שהינו 'יום הרת עולם', אדם מחזיר את עצמותו ומעשיו אל רצונו יתברך, להיחשב כחלק בלתי נפרד מרצון השם יתברך מבלי רצון עצמי כלל. מכיוון שראש השנה הנו יום בריאת העולם שבו חוזר לשרור רצונו יתברך בפשיטות כפי ששרר בעת הבריאה, כאשר לא היה מקום לכלום לבד מרצונו יתברך, לכן ביום זה הננו כופפים עצמנו תחת רצון העליון ומבטלים לפניו את כל רצונותינו. זאת אנו עושים באמצעות תקיעת השופר בקרן איל כפוף כאמור, שהנו רומז לכפיפת קומתנו כליל לפני הקב"ה.

והנה יום השבת נועד בדיוק למטרה זו: שישבות האדם ביום השביעי מכל מלאכתו, למען יכיר באמצעות השביתה מכל פעולה שכל פעולות ששת ימי המעשה שנפעלות על ידו אינן באות מכוחו ועוצם ידו, רק מכוח השם יתברך שהוא לבד עשה ועושה ויעשה כל המעשים. על ידי שביתה ששובת האדם ביום שבת קודש, הנו משיב כביכול כל המעשים שלו למקורם העליון.

אי לכך כשראש השנה חל בשבת, אין אדם זקוק למצוות תקיעת שופר כדי להכניע עצמו ולייחס כל מעשיו לשורשם העליון, היות שעניין זה מתקיים כאמור בעצם השביתה שהנו שובת ביום השבת, כאשר מחמת זהירותנו מחילולה הננו נמנעים ממצוות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת לאור גזירת חז"ל 'שמא יעבירונו ברשות הרבים'. ובעניין זה גופו מתקיים בשבת "זְכוֹרֹן תְּרוּעָה", שפועל בנו היום כמו התקיעה בשופר ממש.

(תפארת יוסף, לראש השנה)

⁴⁸ 'בראש השנה כל כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי' – ראש השנה כו: רש"י, כייף איניש. פניו כבושים בארץ:

רבנו בעל 'אורחות חיים' זי"ע אומר:

עצם הדבר שאדם מונע עצמו מלתקוע בראש השנה שחל בשבת, נחשב לו כמו מעשה בפועל ממש, כפי שנחשבת לו התקיעה כשחל יום ראש השנה בחול!

ביאור הדבר:

בתורה הננו מוצאים שמצוות 'שביתת שבת' נחשבת כמצוות עשה, כמאמר הכתוב **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת**⁴⁹. נשאלת השאלה: כיצד יכולה השביתה ממלאכה בשבת להיחשב בעצמה כמצוות עשה, בעת שבשביתה אין האדם פועל כל מאומה, ואדרבה נמנע הנו מכל עשיית מלאכה?

אך העניין הוא שבכל המצוות התורה מחשיבה את פעולת האדם, לפי שבפעולה שעושה הינו מתגבר על עצלנותו הטבעית ומשנס את מתניו לקיום המצווה, לכן התורה מרימה על נס את פעולת האדם שנעשה לקיום רצון השם.

אך באותה המידה בעת שאדם נמשך בתשוקתו לעבור דבר איסור חלילה, והנו מתגבר על משיכה זו ונמנע מלעשותו, נחשב הדבר לאדם כאלו עשה מצווה בפועל, מכיוון שהוצרך להפעיל כוח בנפשו כדי להתנגד לעשיית העבירה! ועל כן **יֵשֶׁב וְלֹא עָבַר עֲבִירָה, נֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה**⁵⁰ ומזאת הסיבה כשאדם שובת ממלאכתו בשבת, נחשב לו הדבר כעושה מצווה, מכיוון שבכל פעם שהוא מבקש לעשות מלאכה בשבת והנו נמנע מכך, בהפעילו מעצור בנפשו, נחשב לו הדבר כאלו קיים מצווה בפועל. וזהו **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת!**

אומר מרן בעל 'אורחות חיים':

מטעם זה עצמו, מי ששובת מתקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, נחשב לו הדבר כפעולת תקיעה שהנו תוקע בחול, לפי שברצונו ובחשקו היה האדם תוקע בשופר בשבת כדי לבלבל השטן, והוא מונע עצמו בכוח לאור גזירת חז"ל שציווהו על כך – הלכך נחשב לו לאדם כאלו תקע וקיים מעשה באי מעשהו!

יתירה מזו טוען מרן בעל 'אורחות חיים':

ההימנעות מתקיעה בראש השנה שחל בשבת, עומדת במדרגה גבוהה יותר מן התקיעה בראש השנה שחל בחול, לפי שבתקיעת שופר שייכת מכל מקום 'נגיעה' אצל האדם מצד מעשהו, שהרי הוא מעוניין לבלבל את השטן בכך

⁴⁹ שמות כג, יב.

⁵⁰ מכות כג, ב.

כאמור; אבל בנידון דנן, כשראש השנה חל בשבת והנו נמנע מלתקוע מחמת גזירת חז"ל, נעדרת הימנו נגיעה כלשהי, הלכך נחשב לו אז הדבר ביותר. (סוד ישרים)

מלכויות

אָמְרוּ לְפָנַי מַלְכוּיּוֹת, כִּדִּי שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם.. [ראש השנה טז].

מאי משמע 'אמרו לפני מלכויות' כדי 'שתמליכוני עליכם'??

מבאר מרן הקדוש בעל "אורחות חיים":

הרי על זאת גופא שהננו מגישים בקשותינו לפניו יתברך על צורכי הגשמיות שלנו, יש מקום לשאול: הכיצד נוהגים אנו כך לבקש מעמו יתברך אודות צרכינו החומריים – והלא בהבעת משאלות מעין אלו נראה כניסיון 'לחוות דעה' כלפי מעלה, ולהורות לפניו יתברך באיזה אופן ינהג בנו בסיפוק צרכינו האישיים??

מקדים להשריש בנו רבנו "אורחות חיים" זי"ע, ערך יסוד דלקמן:

בעת שאדם ממליך עליו את ריבון העולמים ומבטל את דעתו ורצונו בפניו – הופכים ממילא מבוקשיו וצרכיו של האדם להיות נוגעים בכבודו יתברך! שכן לאחר שאדם מסלק מעל עצמו את נגיעותיו הפרטיות ומבטלן אליו יתברך, לשם מה אפוא הנו עומד ומבקש מלפניו על חיים ושובע, פרנסה וכלכלה וכיוצא בהן?? אין זאת אלא שעבור תכלית "כבוד שמים" הנו מבקש כל זאת, למען יוכל לעבוד את הבורא יתברך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל! על יסוד זאת יכול אכן האדם להפנות בקשותיו כלפיו יתברך בשופי ולהביע בפניו את משאלות ליבו הנחוצות, שכן כל מה שיבקש כעת נכלל במסגרת "כבוד שמים", ומשאלות כאלה שהן נוגעות ב"כבוד שמים" דינן שונה ואינן חוזרות ריקם!

וזהו שנאמר כאן: "אמרו לפני מלכויות" – היינו קבלו על עצמיכם עול מלכות שמים שלימה "כדי שתמליכוני עליכם", שכן אז ייהפכו משאלותיכם ובקשותיכם להיות נוגעות ב"כבוד שמים" כביכול, וממילא תוכלו מעתה לעמוד ולתבוע את צרכיכם לפני מלך המשפט, והוא יתברך ייענה לבקשותיכם וימלא כל משאלות ליבכם לטובה.

(סוד ישרים, עניין כד)

לשם מה בעצם 'זקוק' הנו כביכול הקב"ה לכך, שישראל ימליכוהו עליהם?? הלוא בין כה וכה הקב"ה הינו מלך על כל הארץ ובלעדיו אין אלוהים, כמות שהננו אומרים ביום זה "כִּי הַמְּלָכוֹת שְׁלָךְ הִיא"!!

מיישב מרן הקדוש בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

אמת ונכון הדבר שהקב"ה אינו זקוק להמלכתנו, שהרי השם יתברך הינו מלך עוד בטרם נברא העולם כמאמר "אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ, בְּטָרֶם כָּל-יְצוֹר נִבְרָא!" ואף הכלל הידוע של "אין מלך בלא עם"⁵¹ אינו חל רק כפי תפיסת הבריאה, ותפיסה זו בעצמה הינה "יציר נברא" מידי הקב"ה, שממנו מגיע הכול.

אזי על שום מה אכן אומר להם הקב"ה לישראל "אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכוּיֹת"?

אלא לפי שרוצה הקב"ה לזכות את ישראל, הלכך נטע בהם תפיסה זו כאלו חסרה בעולם המלכתו יתברך מידם, למען ירבה על ידי כך שכרם של ישראל בגין המלכת הבורא עליהם מיוזמתם ומבחירת ליבם. זאת למרות שבורא עולם עצמו אינו חסר כלום כאמור, ומלכותו בכל משלה אף ללא המלכתנו כביכול.

וזהו שאומר להם הקב"ה לישראל: "אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכוּיֹת", זאת על שום מה? "כדי שתמליכוני עליכם" היינו למען תעשו כן מעצמכם ומבחירת ליבכם, כאשר בזאת יתמלא רצוני שתהיו שותפים בהמלכה זו, ותזכו בכך בגין מעשיכם.

("תפארת יוסף" לראש השנה, ד"ה "אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכוּיֹת")

*

לא הָבִיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב.. ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ..

עם ישראל – אומר מרן 'אורחות חיים' – קשור הנו אל השם יתברך תמיד, כמאמר הכתוב⁵² 'וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם! אף כשנראה ביהודי שסטה מדרך הישר חס ושלום, הרי בעומק פנימיותו הוא נותר בעל זיקה לקב"ה, שכן החטא פוגם רק בשכבה 'החיצונית' של הנפש, אבל בעומק נשאר ניצוץ קדושה שאינו כבה לעולם. ואמנם בגין כך פתוחה תמיד בפני היהודי האפשרות לחזור בתשובה אליו יתברך ולהיטהר מעוונותיו. משל למה הדבר דומה?? לאבן יקרה שנפלה לתוך רפש וטיט ונטנפה, שצריך רק להוציאה מן הבוץ כדי לנקותה ולצחצחה, ואז תחזור להבריק כבראשונה, ולעתים יותר.

⁵¹ פתגם שהוא שגור בפי הקדמונים והמחברים.

⁵² דברים ד, ד.

וזזהו שאומר הכתוב "לא הָפִיט אֶן בִּיעֶקֶב, היינו: מי שמביט פנימה לתוך ליבו של היהודי (= 'הבטה' מלשון הסתכלות לעומק) ייווכח לראות כי אין 'אֶן' מצוי בקרבו חלילה, ובנקודה פנימית שבקרבו יש לו עדיין שייכות וקשר עם הקב"ה. וזהו 'ה' אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ', היינו נקודת העומק שבלב ישראל נשאר תמיד קשורה ודבוקה בהשם יתברך.

[סוד ישרים, נג]

*

וְנֶאֱמַר, כִּי לֹה' הַמְּלוּכָה וּמִשַּׁל בְּגוֹיִם

מֶלֶךְ ו' מוֹשֵׁל' – אומר רבנו 'אורחות חיים' – הם מושגים לכאורה דומים, אבל נפרדים ושונים. שכן 'מֶלֶךְ' הינו מי שנבחר למלוך ברצונו של העם והוא מולך עליהם בהסכמה, ואלו 'מוֹשֵׁל' זהו מי שרודה בעם על-כורחו.

הקב"ה אמנם קרוי 'מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ', אולם מושג המלוכה מבחינת 'המקבלים' אינו שווה בכל. שכן ישראל מקבלים עליהם 'עול מלכות שמים' מדי ערב ובוקר וממליכים על עצמם את השם יתברך מרצונם ומחפץ ליבם, לכן הקב"ה מכונה אצלם 'מֶלֶךְ' כמאמר 'כִּי לֹה' הַמְּלוּכָה"⁵³.

ואלו כלפי אומות העולם מכונה השם יתברך 'מוֹשֵׁל', לפי שאומות העולם אינן מוכנות להודות מרצונן במלכותו יתברך, והקב"ה מוֹשֵׁל עליהן 'בהכרח' ובכפייה שלא מדעתם, הלכך לגביהם נאמר בכתוב "וּמִשַּׁל בְּגוֹיִם!"

[סוד ישרים לראש השנה, עניין נ"ו]

'זכרונות'

"אמרו לפני זיכרונות, כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה.."

[ראש השנה טז.]

לכאורה מה שייך בכלל עניין של 'זכירה' אצל השם יתברך, שאנו אומרים זיכרונות כדי שיעלה זיכרוננו לפניו לטובה, והלוא אין שכחה לפני הקב"ה כמאמר 'כִּי זֹכֵר כָּל הַנְּשִׁפְחוֹת אֲתָה הוּא מַעֲוֹלִם וְאֵין שִׁכְחָה לְפָנֶי כֶּסֶא כְּבוֹדָךְ'?

⁵³ ספר עובדיה פסוק כא.

מבאר בזאת מרן בעל 'תפארת יוסף' זצ"ל:

'זכירה' זו שהננו מוזהרים עליה, אין המדובר כלפי הקב"ה כביכול, שכן אצלו יתברך אין שייך עניין 'שכחה' כאמור – רק כלפי האדם עצמו מדובר כאן.

שכן למרות שהקב"ה מנהג את עולמו בכל עת והשגחתו יתברך פרוסה על כל העולם בתמידות – אך אצל האדם נסתר זה הדבר, ואין הוא רואה זאת בתדירות מול עיניו. להיפך, האדם מצדו רואה כיצד 'עולם כמנהגו נוהג' ומכוח הרגלו בכך הינו נעשה 'שוכח' מעניין השגחתו הפרטית של הקב"ה על תבל ומלואה, ואינו מרגיש כל חיבור אליו יתברך.

אי לכך מוטל על האדם לקבוע 'זיכרון' דבר זה בליבו, כי השם יתברך הינו מנהיג העולם ובעל הבירה, והוא נוהג בעולמו כרצונו, וכל מה שרואות עיני האדם בהצלחתו אינו מגיע כלל מכוחו ועוצם ידו כביכול, רק הכול מגיע בהשגחה פרטית הימנו יתברך. וככל שיקבע האדם בליבו הכרה זאת, כך ייווכח לראות בבירור באופן החיבור השורר בין הנהגת הבריאה עם השם יתברך, וזכירת בורא העולם תמלא את נפשו מבלי הפסק.

וזהו שאמרו חז"ל: "אמרו לפני זיכרונות", היינו הזכירו לעצמיכם העניין האמור, וקבעו בליבכם את הנהגת השם יתברך בהשגחה תמידית, ביום ראש השנה שבו מתחדשת ההנהגה, "כדי שיעלה זיכרונכם לפניי לטובה" היינו שעל ידי זיכרון זה ייקבע הדבר בליבכם לטובה, ותהיו זכורים תמיד מחיבורכם עם בורא עולם.

[תפארת יוסף]

כֹּה אָמַר ה', זְכֹרְתִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ.. לְכֹתֶךָ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר...

מבאר בזאת מרן אדמו"ר בעל "אורחות חיים" זצ"ל, משמו של אביו הקדוש מרן בעל "בית יעקב" זי"ע:

"חֶסֶד נְעוּרֶיךָ" היינו אהבה ותשוקה שהייתה לישראל בראשית היותם לעם, כשעדיין 'מנוערים' היו מתורה ועבודה ובטרם ניתנה להם התורה.

"אַהֲבַת פְּלוּלוֹתֶיךָ" זוהי אהבה העזה שהייתה לישראל בעת שעדיין לא נמצא בהם עניין התורה, ומכל מקום היו 'מכלילים' עצמם ברצונו יתברך.

"לְכֹתֶךָ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר" כלומר: אף בעת שהיו ישראל בבחינת 'מדבר', היינו שנראה היה לכאורה כי אור פניו יתברך נטה מהם, כאשר נזופים היו במשך

ארבעים השנה ונגזר עליהם למות במדבר, בעת זו שההנהגה האלוקית כלפיהם הייתה בבחינת 'אחור'⁵⁴ ולא פנים עד שנדמה היה כי אין השם יתברך חפץ בעבודת ישראל חלילה – מכל מקום לא פסקה חיבת ישראל להקב"ה במשך כל אותן שנות מדבר הקשות, וכרוכים היו אחרי יתברך על כל צעד ושעל.

כלל הדברים מלמד על כל פנים, כי בעמקי ליבם קשורים ישראל בשם יתברך, ואין קשר זה מקרי כביכול או קשר שהנו תלוי בנסיבות כלשהן. ומכאן שהכישלון מצד ישראל אינו נוגע בשורש מהותם והנו לפי שעה בלבד, כאשר לאחר מכן חוזרים ישראל לכלל מהותם האמיתית ולקשר הקבוע עמו יתברך.

הלכך נקבע לומר פסוק זה בסדר 'זיכרונות' של ראש השנה, לפי שכל 'ראש השנה' מתעורר זה הכוח הכולל של 'ששת אלפים שנה' אשר מזמן ראשית הבריאה, שבו נכלל כל שנות הבריאה, והננו מזכירים לכן זכותם של ישראל למן 'דור המדבר' כדי להטעים בכך, שאף אם במהלך השנה נטינו מרצון ה' לדאבון לב, מכל מקום לא היה בכך דבר מכוון חלילה, רק הכול הנו בגדר 'מקרה' כביכול. שכן עצמותנו טבועה בקדושת ישראל ובקדושת האבות שהיו מקושרים באהבת איתן לאדוננו יתברך, למרות כל מה שעבר עליהם בזמנים השונים. אות יש בכך שאף אנו מקושרים עמו יתברך, ואין באפשרותנו להיפרד הימנו כל עיקר. ודבר זה גופו, מזכיר אותנו לפנינו יתברך לטובה.

[סוד ישרים לראש השנה, אות ט"ז, בשם מרן בעל "בית יעקב" זי"ע]

'ש ו פ ר ו ת'

וְנֶאמַר, תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּבֶּסֶס לַיּוֹם חֲגֵנוּ..

מה עניין 'תקיעת שופר' אל 'בֶּסֶס לַיּוֹם חֲגֵנוּ'?

אומר מרן בעל 'אורחות חיים' בספרו 'סוד ישרים', כי ביום נשגב זה של ראש השנה שבו 'כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו בְּבִי מְרוֹן'⁵⁵ גוברים כנגדנו כל מיני הסתרים, שמנסים להפריע לקבלת תפילותיהן של ישראל.

לשם כך נועדה מצוות 'תקיעת שופר'. באמצעות התקיעה בשופר עולים קולות שופר הללו למעלה ובוקעים כל המסכים המבדילים, וכל אותם מסתירים

⁵⁴ עץ החיים לרח"ו שער מיעוט הירח פרק ב. אוצרות חיים, שער הארות ז"נ, פרק א.

⁵⁵ מדברי המשנה בראש השנה, טז-א. וראו שני פירושים בגמרא (יח.), בבני אמרנא (צאן), או כמעלות בני מרון.

למיניהם נעשים בטלים ומבוטלים, עד שתפילות ישראל נעמדות להן לפני כיסא כבודו יתברך.

וזהו שאומר הכתוב:

"תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר", על שום מה? על כי 'בִּפְסָה לְיוֹם חֲגֹנִי', היינו לפי שביום זה קיימים מסתירים שונים שמבקשים 'לכסות' ולהעלים את אורו יתברך מפני ישראל קדושים, ומאידך הם משתדלים בכל כוחם לבל יעברו תפילותיהם ויגיעו למעלה עד לכיסא הכבוד חלילה. 'כיסויים' הללו (= 'בִּפְסָה' מלשון כיסוי) נעשים כולם בטלים ומבוטלים ומפנים דרכם בפני תפילות ישראל באמצעות 'תקיעת שופר'.

(סוד ישרים, ראש השנה, עניין סא)

%%%%%%%%%

מי תיקן את נוסח פיוטי 'ובכן'

ונוסח 'מלכיות, זכרונות, ושופרות' שבראש השנה??

מדברי רבנו הגדול בעל "אורחות חיים" זי"ע בנידון

רבנו הגדול בעל "אורחות חיים" זללה"ה, הדפיס בסוף ספרו את המאמר הנקרא "עשר מילין דחסידותא דהוה נהוג בהון רב" שמקורו בתשובת הגאונים, כאשר באמצע דבריו מביא מתוך 'ספר יוחסין' המחשב בין הדברים מעלה זאת כי 'רב היה מכוון ליבו בתפילה'. לאחר שמציין רבנו את מקורו טהור כדרכו, הריהו כותב **בזה הלשון:**

"גם אשכחן ביה 'ברב' שהיה ממייסדי מטבע התפילה, כמו דאיתא בירושלמי ראש השנה (פ"א ה"ג):

'מלתא דרב אמרה [=כולם נידונים בראש השנה, וגזר דין של כל אחד ואחד מתחתם בראש השנה]', דתני בתקיעתא דרב "זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון, כי חוק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב, ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות...". (=ע"כ בירושלמי)

[='תקיעתא דרב' פי' 'קרבת העדה' שהוא סדר המוסף שתיקן רב, שבו תוקעים]

ובספר 'זוהר הקדוש' פרשת בשלח (דף נ"ב ע"א) איתא:

"אמר רבי ייסא, אשכחן [ברזא דא] בתקיעותא דרב בבבל תלת 'ובכן' 'ובכן' 'ובכן' לקבלי הני תלת, וכך הוא סידורא. אמר רבי ייסא, כלא אתכליל בהאי שמא קדישא ואסתיים ביה, אשתכח דשלימו דרתיכא קדישא אית ביה, עכ"ל הזוהר.

ועיין ברכות (דף ל"ג ע"ב) דרב ושמואל תיקנו מרגניתא בבבל 'ותודיענו' וגו' יעו"ש. וכל זה מורה, שהיה [רב] מכון ליבו בתפילה [ומייסד נוסחי תפילה]. (=ע"כ מדברי רבנו, שם).

*

מבואר יוצא מדברי רבנו, כי האמורא 'רב' תיקן חלקים מתפילת ראש השנה, ומונה נוסח 'סדר זיכרונות' כאמור, וכן נוסחי תפילת 'ובכן' שבתפילת י"ח.

וכבר ציינו בספרים על פי הגמרא, כי רב תיקן עוד כמה נוסחאות תפלה שבידינו כמו 'יהי רצון מלפניך שתתן לנו חיים ארוכים' וגו' (ברכות טז:) שזהו תפילה שנהגנו לאומרו קודם ברכת החודש, ולכן מסיימים אחריו בתיבות 'בזכות תפלת רב'. וכן תיקן נוסח שנקרא 'מודים דרבנן' כמבואר בירושלמי (ברכות פ"א ה"ח), ועוד.

ובדבר נוסח 'ובכן' שבתפילת שמונה עשרה, בזוהר (שם) לפי גרסה אחת נאמר 'בתקיעתא דרב המנוא', אבל בספר 'תולעת יעקב' לגאון הקדמון רבי יעקב צמח, מביא הנוסח בשם מדרשו של רשב"י והוא הזוהר שלפנינו, וגורס שם 'תקיעתא דרב'.

ומה שהביא בזוהר 'תלתא ובכן' (שלש 'ובכן'), הנה אנחנו אומרים ארבע: 'ובכן יתקדש' 'ובכן תן פחדך' 'ובכן תן כבוד' 'ובכן צדיקים', אבל באמת בימים הקדמונים אמרו רק שלש פעמים, ופעם אחת אמרו 'ואז צדיקים', ויש גם שלא אמרו 'ובכן יתקדש'. וכן מובא בתשובת הגאונים תשובה המיוחסת לרב האי, בספר שערי תשובה סימן רצ"ז, ומזהיר שם שלא להוסיף או לגרוע משלשה כי יש בזה סודות נוראים, ע"ש. וידוע שהם כנגד 'מלכויות זיכרונות ושופרות', וכן כנגד ג' הפסוקים שבפרשת בשלח שיוצא מהם שם ע"ב, וכן משמע בזוהר, והדברים ארוכים. ואלו ב'שער הכוונות' כתב לומר ד' בכן, וכל מקום כמנהגו.

מנהגי

כ"ק מרנן רבותינו זללה"ה

בראש השנה

[שנהגו בהם בקביעות, או לעיתים מזומנות]

א. מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע שימש בעצמו "בעל תוקע" בראש השנה. וכן נהג אחריו בנו מרן בעל "תפארת יוסף" זללה"ה, ששימש גם כן בעצמו בתור 'בעל תוקע' בראש השנה.

ב. רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע ציווה פעם בראש השנה קודם תקיעת שופר לכל החסידים הנמצאים בבית מדרשו, שיאמרו עמו

בכוונה גדולה תפילת "אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו..". עד "ולאהבה את שמך"⁵⁶, כך יאמרו עמו כמה פעמים. ואמר, אשר רואה גזירות לא עלינו על ישראל⁵⁷, על כן יתפללו בהתלהבות ובתשובה ממעמקי הלב. והוא עצמו אמר כן בבכייה רבה.

תלמידו הגדול של רבנו, הגאון הקדוש רבנו צדוק 'הכהן' מלובלין זצ"ל, נהג כן אחר רבו בכל שנה ושנה, וציווה לקהל עדתו שיאמרו כן קודם תקיעת שופר ג' פעמים. [ספר 'דור ישרים']

ג. בראש השנה האחרון לימי חייו, ציווה מרן בעל "אורחות חיים" זללה"ה לנגן כמה פעמים מזמור "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים". [שם]

ד. כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, היה נוהג לעמוד על רגליו במשך כל תפילות חזרת הש"ץ שבימים הנוראים, עד לשנותיו האחרונות שבהן נחלש מאוד והוכרח לשבת על כיסא מושבו.

ה. קודם אמירת 'למנצח', נוהג היה כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה לעמוד אצל הבימה עטוף בטלית כשהשטריימל חבוש לראשו והטלית משוכה על השטריימל, והיה קורא ברתת מאמרי "זוהר הקדוש" בעניין תקיעת שופר הנדפסים במחזורים. את מאמרי "הזוהר" היה מרן קורא בלחש ובהתרגשות עצורה, מעט במרוצה, והיה המעמד נמשך זמן מה, כאשר כל הקהל עומדים מסביב ומביטים בפני מרן בחרדת קודש. עד שנשמע קולו של 'בעל תוקע' בהכריזו 'למנצח', ואז החלו הכול מזמור 'למנצח'!

ו. מנהג כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל לשמש 'בעל מקריא' בעת תקיעות שופר של 'מיושב'. ומה נהדר היה מראה כהן גדול בעת היותו עומד אצל התיבה ליד 'בעל התוקע' מלובש ב'קיטל' והטלית עם העטרה מופשלת על פניו הקדושות שהיו פני להבים, ונשמע קולו בקודש ברטט: 'ת-ק-י-ע-ה! ש-ב-ר-י-ם-ת-ר-ו-ע-ה! אשרי עין ראתה אלה ואוזן שמעה זאת!

⁵⁶ אולי הכוונה בזה על דעת 'זוהר הקדוש' בפרשת אמור (דף ק' ע"ב) שכותב, שבראש השנה מתעורר דין כנגד ישראל והשטן בא לקטרג עליהם, ואף שהקב"ה הינו אוהב דין כמאמר הכתוב 'כי אני ד' אוהב משפט', מכל מקום אהבת בניו מנצחת את אהבת הדין, מכוחה של תקיעת שופר שמעוררת רחמים על ישראל ומערבבת את טענות השטן, ומכוחם הם זוכים בדיון (ע"ש). ואולי רצה רבנו לעורר בזה אהבה ולהמתיק הדינים. ומי יעמוד בסוד קדושים!

⁵⁷ בקונטרס 'זיכרון לראשונים' להג"ר ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין מביא סיפור זה והוא כותב, שבאותה השנה התחדשה גזירת לקיחת יהודים בני חיל לצבא.

ז. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל לא היה נוהג להגיד תפילת 'תשליך' ביום ראש השנה, והיה אומר 'תשליך' ביום סליחות של י"ג מידות.

~~~~~

זיכרונות מימי ראש השנה

במחיצת רבותינו הקדושים זללה"ה זי"ע

(אצל כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבי שמואל שלמה זצללה"ה

מראדזין)

א. ביום ערב ראש השנה, עברו כל החסידים שבאו להסתופף בחצר הקודש לקבל פרישת "שלום" אצל הרבי בקודש פנימה.

ב. תפילת מנחה של ערב ראש השנה, התפלל הרבי זי"ע בבית המדרש ביחד עם הציבור [למרות שבשאר תפילות השנה התפלל בחדרו]. הרבי זכרונו לברכה נכנס לבית המדרש להתפלל בשעה מאוחרת מאד.

ג. לאחר תפילת מנחה, יצא הרבי מבית המדרש בליווי אחד מן החסידים, אל רחבת הגינה שבחצר מאחורי בית המדרש.

ד. בתפילת ערבית של ראש השנה, לא היה הרבי נוכח בבית המדרש, אלא התפלל בחדרו המיוחד שלידי בית המדרש, כדרכו בקודש במשך כל שבתות השנה.

ה. עם סיום תפילת ערבית של יום טוב, עברו המוני החסידים שהגיעו מכל המדינה, על פני הרבי בחדרו, לאחל ולומר "ג'ט יום טוב!" לברך ולהתברך בברכת שנה טובה (רק עברו, מבלי הושטת יד).

ו. ה"טיש" (עריכת השולחן הטהור) בראדזין אצל כ"ק מרן זצ"ל, נערך בשעה מאוחרת מאד (בשעה 2 בלילה ויותר. בשנת תרח"ץ היה מעשה, שהרבי נכנס לטיש רק ב-3 וחצי בלילה). בין היושבים ליד שולחן הרבי ("טיש זיצערס"), היו הרשומים להלן: גיסו של הרבי, כ"ק מרן אדמו"ר (מוהרא"י) זצ"ל; הרה"צ רבי מאָטיע ליינער מלובלין, דודו הישיש של הרבי; החסיד הישיש רבי ישראל'קה סטאַצקער "בעל המסדר" של כתבי היד של ספר הקדוש "בית יעקב" על ויקרא (ועוד), אשר עוד היה תלמיד

אצל מרן רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע; וכן החסיד המפורסם רבי לייבל פשוט ע"ה מווארשה.

ז. ב'טיש' לא היה רבנו זי"ע אומר 'תורה', כמנהגו. פעם אחת בליל ראש השנה אירע בעת עריכת השולחן הטהור, שישב מרן זצ"ל ושתק במשך עשר דקות או יותר, נשען על ידיו והביט בעיניים חודרות, והיה שקט עד אימה, כי חשבו שהנה עומד רבנו אדמו"ר להשמיע ממדברות קדשו, אבל לבסוף הורה באצבעו לבעל מנגן לזמר 'אתה נגלית' (מפי ר' ראובן וינדרבום ז"ל מלודז' ר"ג)

ח. הדוחק ששרר ב'טיש' בליל ראש השנה, שהיה נערך כאמור בשעה מאוחרת, היה רב ועצום, לרגל ה"עולם" האדיר שהגיע ל"ראדזין" ליום טוב של ראש השנה, מכל ערי השדה בסביבה, ומכל ערי ועיירות פולין (בראש השנה הייתה ה"נסיעה" הגדולה ביותר אל הרבי, כמקובל בחצרות הקודש שבפולין). והיו חסידים ששכבו תחת הספסלים, מרוב הלחץ זה הדחק אשר שרר בבית המדרש ואף מחוצה לו.

[א"ה: בקשר לנסיעת "העולם" לראש השנה בראדזין, סיפר לימים כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, גיסו של כ"ק מרן זצוק"ל, שלעת נסיעת ראש השנה האחרון של שנת תרצ"ט, הגיעה לראדזין "נסיעה" גדולה, שהייתה מורכבת בעיקר מבחורים ואברכים עולי ימים. אנשי החצר, שמורגלים היו בבואם של חסידים ואנשי מעשה באים בימים שהגיעו לימים נוראים להסתופף בצל הקודש, העירו באוזני מרן זצוק"ל לאמור: איה אבותיהם של אלו? ("ווי זענען די טאטע'ס"?!) ומדוע לא באו הם הנה?]

נענה לעומתם כ"ק מרן זצוק"ל במתק לשון ובגערות חכם, באמרו: "די טאטע'ס דארף אײך! די קינדער.. זיי דארף אײך האָפּן!!" [=וכי הזקנים דרושים הם לנו? הלוא לנו דרושים הם הצעירים, הנערים, ואליהם עיקר כוונתנו!] יישארו נא הזקנים בביתם באם ירצו, אולם ישלחו הנה 'הנערים' במקומם.. [=כידוע זאת הייתה משא עבודתו בקודש של מרן ולמענם פתח הישיבות הקדושות 'סוד ישרים' בפולין וניהלן במסירות נפש, זי"ע]

ט. הרבי ז"ל נכנס ל'טיש', ועשה "קידוש" על הכוס ללא שהיות. לאחר מכן, בצע על י"ב חלות, שתי חלות גדולות ועשר חלות קטנות.

י. את ה"בילקס" של י"ב חלות משולחן מרן זצ"ל, היו חוטפים החסידים, עד כי בשנה מסוימת ביטלו את חטיפת החלות, משום מעשה שהיה.

יא. הרבי היה מטבל את התפוח בדבש, ואחר כך חטפו החסידים "שיריים" (בכלל המנהג היה שלא 'חילקו' את השיריים לחסידים, רק החסידים "חטפו" בעצמם).

בשנה אחת, אירע בעת טיבול התפוח בדבש, אשר נטבל קצה זקנו של כ"ק הרבי זכרונו לברכה, בתוך צלוחית הדבש. ואז הגיב מרן על כך, שזה "סימנא מילתא" מיוחדת לשנה טובה ומתוקה ביותר.

יב. החסיד רבי לייבל פשוט ז"ל מוורשה, נתכבד בשירת "אתה בחרתנו" ליד השולחן הטהור (הייתה לו "חזקה" בכך).

יג. בעת אכילת ה"קומפוט" (לפתן), היה מרן זצ"ל מטבל פרוסת חלה בתוך הקומפוט. (=שמא כדי לצאת מידי "ספק ברכה" בסעודה על ה"קומפוט")

יד. "תפלת שחרית" של ראש השנה היו מתפללים בבית המדרש בשעה מאוחרת, היות וכ"ק מרן זצ"ל חפץ שבחורי הישיבה יתפללו בשעה מוקדמת יותר ויסיימו גם כן בשעה מוקדמת, ושלא יתפללו יחד עם החסידים ו"בעלי הבתים" במניין של הרבי, זאת על מנת ש"סדר הישיבה" לא יופר לגמרי וכדי שיוכלו אפילו ביום ראש השנה לקיים "סדר לימוד" בישיבה! (לפעמים עזב הרבי את חדרו שהתפלל שמה, או בתפלת מוסף, בכדי לראות במו עיניו אם אכן הבחורים יושבים ולומדים כמבוקש..)

טו. בתור "בעל שחרית" אצל הרבי זיכרונו לברכה בראש השנה, שימש החסיד המפורסם רבי שלמה הלברשטט מלובלין, אשר שימש כנשיא הקהילה היהודית בלובלין ומזכיר הישיבה הגדולה "חכמי לובלין" (=ממקורבי מרן הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, רבה של לובלין וראש הישיבה). (אצל אדמו"ר בעל 'תפארת יוסף' זי"ע שימש בעל תפלה הרה"ג ר' אהרן צבי ארליך זצ"ל, שאף היה 'חוזר' אצל בעל 'תפארת יוסף' זי"ע, והיה מכונה בפי החסידים על שם עירו 'ר' אהרן ז'ליחובר'. בסוף ימיו כיהן ר' אהרן כרב במרקישוב. הוא נפטר בשנת תרצ"ה)

טז. תפילת שחרית, היה הרבי רש"ש זיכרונו לברכה מתפלל בחדרו ביחידות.

יז. כ"בעל תוקע" בראדזין בימי הרבי זצ"ל, שימש החסיד הנודע רבי יוסל קריליוןער ע"ה (=אנגלסברג).

יח. לפני "תקיעת שופר" הייתה הפסקה מסוימת, שבה עבר כל ה"עולם" אצל הרבי זיכרוננו לברכה להזכיר עצמם עם "קוויטלעך".

יט. "בעל מוסף" אצל הרבי זצ"ל (בשני הימים), היה החסיד המפורסם רבי ישראל'קה סטויצקער ז"ל (הנזכר לעיל). בתפילת "מוסף" התפלל הרבי ב"מנין" (וכך גם בשבתות השנה).

כ. גם בליל השני של ראש השנה, ערך כ"ק מרן זצ"ל את שולחנו הטהור. היו לא מעטים מקרב החסידים ואנשי מעשה שבקהל הקודש, אשר לא נסעו בחזרה לביתם במוצאי ראש השנה, אלא נשארו כבר בחצר הקודש במחיצת קדשו של הרבי למשך "עשרת ימי תשובה", עד אחרי "יום הקדוש" (יום הכפורים).

[=חלק ניכר מן ה"זיכרונות" דלעיל, נשמעו ונרשמו בשעתו מפיו החסיד הנודע ר' ראובן וינדרבוים ז"ל, מעיר לודז'-רמת גן ארה"ק ת"ו, מן העושים ומעשים למען תקומת חסידות ראדזין לאחר השואה, וממנהלי המוסדות. יום פטירתו לבית עולמו, בליל ב' דראש השנה, תשס"ה. יהי זכרו ברוך!]

מכתב קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצללה"ה

לקראת ימים הנוראים וראש השנה, ולמטרת חיזוק ישיבת 'סוד ישרים' דראדזין בירושלים עיה"ק ת"ו

נכתב לאנ"ש בארץ הקודש לפני שבעים ואחת שנה, בפרוס ימים הנוראים בחודש אלול תשי"ד⁵⁸

בעזרת השי"ת ב' תבוא ט"ו אלול תשי"ד, ברוקלין

לכבוד ידידי אנשי שלומנו היקרים הצמודים במורשי לבבי, ה' עליהם יחיו, בכל מקומות מושבותיהם בארצנו הקדושה

⁵⁸ בשנת תשי"ב עלה לראשונה כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר זצוק"ל לחונן את עפר ארץ הקודש, לאחר שנות המלחמה הנוראה, ולאחר שכיהן כמה שנים כרב בסוסנובצה בפולין. שהה בארה"ק עד שנת תשי"ד, במהלך הזמן הזה הוכתר בכתר אדמו"רות ראדזין, הקים בתי חסידים דראדזין וקומם מחדש את ישיבת 'סוד ישרים' בירושלים עיה"ק. מכתב זה נכתב לחסידים בארה"ק בשלהי שנת תשי"ד, מגולת אמריקה שם שהה רבנו זצ"ל בשנים אלו.

אחר דרישת שלומכם הטוב לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה בעזרת צור ישראל וגואלו ב"ה וב"ש, ולקראת הימים הקדושים ימי הרחמים והסליחות, וימי מועד השמחה בבחינת 'ימינו תתפקני'⁵⁹.

הנני מרגיש בקרבי חובה נעימה לפקוד את שלומכם לטובה, ולהביא לפניכם את ברכותיי הנאמנות, ברכת השנים וברכת אמונים. בייחוד רואה אני צורך נפשי לכך בגלל שנבצר מאתנו השנה להיפגש איש את רעהו בימים הקדושים האלה, כאשר היינו עושים כן בשנים האחרונות, מיום שזכיתי בעזהש"ת לעלות לארץ קדשנו ותפארתנו, עם תום שנות סבלי ונדודיי הרבות.

אמנם אין כאן המקום להרבות דברים על ערכם וסגולתם של הימים הקדושים האלה, ומה אדע אשר לא תדעו גם אתם. ובייחוד החסידים הוותיקים שביניכם, אשר זכו ליצוק מים על ידי מורינו ורבותינו הגה"ק זצללה"ה זי"ע, ואשר תורתם שגורה בפייהם. אבל רצוני רק להראות על הקשר המהודק שבין ימים האלה ובין המפעל הקדוש שהעמסנו מרצוננו הטוב על שכמנו להקים בירושלים עיה"ק ישיבת ראדזין 'סוד ישרים'⁶⁰ לזיכרון עד למאורנו הגדולים ורבותינו הקדושים זצללה"ה.

ואפשר למצוא רמז לזה בירושלמי⁶¹, הובא ב'סוד ישרים' לראש השנה⁶²:

'בכל הקורבנות כתיב 'חטאת', ובראש השנה ובשבועות לא כתיב 'חטאת'. אלא מתוך שקבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם'. (=ע"כ בירושלמי)

וקשה, התייחס שבועות שאז היה זמן מתן תורה, אבל ראש השנה מה היא התורה שמקבלים ב"ה?? ותירץ ב'סוד ישרים' שם, כי עניין התורה היא מדת אבות הקדושים, כי נקראת היא 'תורת חסד'⁶³ וגם איתא כמה פעמים בזה"ק 'אורייתא מגבורה נפקית'⁶⁴, וביותר ניתנו דברי תורה עם כוחו של יעקב שמידתו 'תפארת' שכוללת שתי המידות 'חסד' ו'גבורה', ולזה נקראת התורה גם כן 'תפארת'. ויען שבראש השנה קובעים ישראל בלבבם בתקיעת שופר את קדושת האבות, כמבואר ברזא דתקיעות⁶⁵, ממילא יצאו ישראל זכאין והרי הם נחשבים ברי' חדשה כאלו לא חטאו מעולם. ע"כ תוכן דבריו הקדושים.

⁵⁹ שיר השירים ב, ו. ויסוד הדבר שפסוק זה נאמר על סוכות, נמצא בזהר ובמדרש, ובכוונת האר"י.

⁶⁰ המדובר בישיבת 'סוד ישרים' דראדזין בעיה"ק ירושלים ת"ו, שנוסדה ע"י כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בשנה ה'ת"א.

⁶¹ פרק ד' דראש השנה, הלכה

⁶² שם, עניין ל.

⁶³ שזה כנגד מדת 'חסד לאברהם'.

⁶⁴ היינו שהתורה יונקת כוחה ממידת הגבורה, שהיא מדת יצחק. כן מבואר בזהר הקדוש, ח"א דף פד ע"ב.

⁶⁵ עיין זוהר הקדוש פרשת אמור, דף צח ע"ב.

הרי מפורש, שבראש השנה הוא הזמן הנכון לקבלת עול תורה.

וברור לפענ"ד, כי בבחינת קבלת התורה נכללה גם המצווה הקדושה להיות מתומכי אורייתא, ועל ידי כך זוכין לשנת ברכה וישועה ושפע הצלחה, מעין עניין יששכר וזבלון כידוע. על כן החובה הקדוש על כל אחד ואחד מאנ"ש שליט"א, לזכור בימים הקדושים האלה בקיום הישיבה הקדושה אי"ה בעתיד.

ובזכות זה תיכתבו ותיחתמו בספרן של צדיקים לאלתר לחיים טובים, אתם וכל בני ביתכם בתוך כל ישראל, ותזכו לשנת גאולה וישועה בכלל ובפרט, ותתברכו ממעון הברכות בשפע הצלחות אכי"ר.

והנני בזה ידידכם הנאמן הקשור אתכם בעבותות אהבה,
המצפה לישועת ישראל⁶⁶. (–חי"ק)

אגרת ברכת השנים

מכ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ רבי שמעון שלום זצוק"ל

מאמשינוב⁶⁷

אל כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל

ב"ה בין יו"כ לסוכות⁶⁸

שלום רב לכבוד ידידי הרה"ח צנא מלא ספרא חסידא ופרישא מגזע קדושים
ותרשישים הרב ר' אברהם ישכר שיחי' מסאסנאווע יצ"ו

אחדשת"ה באהבה, יקרתו בבואו לאה"ק ת"ו מקרוב⁶⁹ בעת צאת השנה השגתי
נכון, ומטרדות בעניינים שונים לא השבתי עד כה. השי"ת ייתן ונזכה לשנה
טובה ומתוקה שנת ישועה ומבורכה בכל הטוב הדרוש, ויזכה לישועה בכל

⁶⁶ המכתב הוגה מתוך כתי"ק אדמו"ר זצ"ל, ונתקנו בו כמה שגיאות שנפלו בדפוסים הקודמים.

⁶⁷ כ"ק הרה"צ רבי שמעון שלו' מאמשינאו זצ"ל, אחי כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי יוסף מאמשינאו זצ"ל, חותן המלך
כ"ק אדמו"ר מרן רבי שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד מראדזין. מגדולי ישראל עוד מלפני המלחמה, אדמו"ר באטוואצק
שבפולין, בשנות המלחמה התגלגל וניצול דרך שנחאי שביפן, שם פעל גדולות ונצורות לרווחת יוצאי פולין וישיבת
מיר שניצולו לשנחאי והיה מראשי היהדות שם, לאחר המלחמה הגיע לאמריקה והיה עמוד האש לאלפים ובפרט
ליוצאי שנחאי ולחסידי פולין. נפטר ביום י"ט מנחם אב תשי"ד. ארונו הובא לארץ הקודש ונטמן לפי בקשתו בבית
העלמין החסידי העתיק בטבריה, ליד דודו הרה"ק רבי שמחה בונם מאוטבוצק שנפטר לפניו בשנת תרס"ז. זי"ע.

⁶⁸ נכתב בשנת תשי"ג, לפי תאריך הגעתו הראשונה של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל לארץ הקודש שהייתה בחודש
סיוון תשי"ב.

⁶⁹ הרבי זי"ע הגיע כאמור לארץ ישראל בחודש סיוון תשי"ב. באותה עת טרם הוכתר לאדמו"ר, רק נודע כרב
מסוטבוצה בפולין שבה כיהן ברבנות בין השנים תש"ה-תש"ח, ובה פעל גדולות ונצורות בדת וביהדות. משם
הגיע לחופי ארה"ב, ולכן לא נזכר במכתב בתואר 'אדמו"ר'. ההכתרה הייתה בארץ הקודש ביום כ"ט באייר תשי"ג.

משאלותיו ודרישותיו לטובה ממנו ומאחיו הבן יקיר יעקב אלימלך שיחי⁷⁰,
הנהו בא בתכיפות לביתנו, והנהו מעט מסודר.

ידידו המחכה להישמע מאתו בשורות טובות מהרה, ולהתראות בכ"ט, מברכו
בשמחת החג הקדוש הבעל"ט,

שמעון שלו' בלאאמו"ר הקדוש זללה"ה זי"ע מאמשנאו יצ"ו

אגרת ברכת השנים

מאת הגאון החסיד מוהר"ר אברהם בנימין זילברברג זצ"ל

אבד"ק פיטסבורג בארה"ב⁷¹

אל כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זללה"ה

כבוד ידידי היקר הרה"צ המפורסם בוצינא קדישא כו' כו'

כש"ת מוהר"ר אברהם ישכר ענגלארד שליט"א אדמו"ר

מראדזין וכב"ב הברוכים היקרים שיחי

קבלתי מכתבו הנעים עם ברכתא סגי מחרת יוה"כ, ונכתב קודם יוה"כ. ובאמת אין
איחור לברכתא של אחוב נאמן אהבה אמיתית, שאינו תלויה בדבר. וגם מסרתי
הברכות כפי מכתבו לבני שיחי. ולחזור מה שכבר נגמר בשמים כהני צדיקים גם
ביום ראשון של ר"ה, בוודאי אין מהראוי.

ומרוב הטרה אשר משמים מסכימים כנאמר שגם העוונות אין חושבים, בוודאי
יקבל כפי קצירת אמרים מחמת טהרה מרובה, ואו"ש וברכתא סגי שיחול על כל
משפחתו היקרים.

אלה דברי הנאמן באהבתו,

הרב אברהם בנימין זילבערבערג

דרישת שלום מכל יו"ח הברוכים היקרים שיחי

⁷⁰ הרה"ח הצדיק רבי יעקב אלימלך ענגלארד זללה"ה, אחי אדמו"ר זצ"ל שניצול מן המחנות. עמד לימין אחיו
הבכור מרן אדמו"ר זצ"ל במשך כל השנים. חסיד וענו, עוסק בצדקה וחסד ולא מחזיק טיבולתא לנפשיה. לא זכה
להקים משפחה. נפטר בניו יורק ביום כ"ט שבט תשנ"ב, והובא לארה"ק, ומנוחתו בהר המנוחות בירושלים.

⁷¹ הגאון החסיד רבי אברהם בנימין זילבערבערג, מלפנים אבד"ק טעלושקאו בפולין, מגדולי ייחוס איך ונכד
להגה"צ רבי חיים יעקב נפתלי מווארשא זצ"ל ולגאון בעל 'זית רענן'. עבר לאמריקה וכיהן שם כאב"ד פיטסבורג.
נחשב מאוד אצל כל גדולי הדור. נפטר ביום הקדוש שנת תשט"ו. אין מופיע תאריך על המכתב, אכן כנראה נכתב
בשנת תשי"ד. המכתב נמסר לנו מידי נכדו הגה"ח רבי שמואל זילברברג שליט"א מבני ברק, ותשו"ח לו.

מעשה רב

א.

סיפר אחד מן החסידים הישישיים, מעשה ששמע בעצמו מפי הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זצ"ל, אדמו"ר מאיזביצא-חעלים (=בנו הצעיר של מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע מאיזביצא, ואחיו של מרן הגה"ק בעל "אורחות חיים" זי"ע מראדזין), אשר סיפר זאת בראש השנה בעת היותו בראדזין – וכך סיפר:

"פעם אחת בליל ראש השנה, נכנס מרן הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע בסערה לבית מדרשו, ופניו פני להבים, ועמד וקרא בזה הלשון:

"הנה הגמרא במסכת ביצה אומרת⁷²:

"כל מזונותיו של אדם קצובות לו מראש השנה ועד יום הכפורים! [=נוסח אחר: ועד לראש השנה] מאי קראה (=מהיכן משמע כן בכתוב)? "תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו"⁷³ – איזה חג שבחודש מתכסה בו?? הוי אומר, זה ראש השנה! [=שהלבנה מתכסה ביום החג ואינה נראית]. ועל זה כתוב "כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב".

"ומהיכן משמע, כי תיבת "חק" שבכתוב לשון מזונותיו של אדם הוא? דכתיב⁷⁴: "ואכלו את-חכם אשר נתן להם פרעה". מר זוטרא אמר: "הטריפני להם חקי"⁷⁵!

עכ"ל הגמרא.

"פירוש הדבר – טען רבנו "מי השלוח" בלהט – כי כאשר יש "חק לישראל", היינו אם יש ליהודי 'פרנסה', אזי "משפט לאלהי יעקב" – יכולים לבוא עמו למשפט של מעלה בראש השנה. אולם כאשר ליהודי חסרה פרנסה חלילה – נשא רבנו את קולו – הכיצד יכול השי"ת לבוא במשפט עמו "משפט לאלהי יעקב"??...

וסיים רבנו בעל "מי השלוח" זי"ע בקדשו את דבריו ומליצתו למרום, באמרו:

"ריבוננו של עולם! הכן נא פרנסה ברווח לבניך, השפע על כל אחד ואחד מעמך ישראל השפעות טובות "די מחסורו אשר יחסר לו", אזי תראה בעצמך שבניך יקיימו את כל מצוותיך הקדושות, אחת מהנה לא נעדרה, וילמדו בתורתך כראוי, ומבלי ספק יעמדו אז כולם במשפט ויצאו זכאים בדין"!... וכתום דבריו הללו, שנאמרו בסערת נפש, נכנס רבנו בעל "מי השלוח" בחזרה לחדרו המיוחד, וסגר את הדלת אחריו.

⁷² ביצה טז, א.

⁷³ תהלים פא, ד-ה.

⁷⁴ בראשית מז, כב.

⁷⁵ משלי ל, ח.

ב. "חג המצות" בראש השנה..

סיפור הרב מלאנטשין זצ"ל⁷⁶:

בעת שהתחיל הגאון הקדוש איש אלוקים מוהר"ר מרדכי יוסף זצוק"ל הרבי מאיזבצא זי"ע לנהל את עדתו על מבועי התורה והחסידות. היה שם איש חסיד אחד שהגיע לרבי ב"ראש השנה" כנהוג.

ונפל הרהור בליבו: למה לו לנסוע לאיזבצא ולדבק עצמו בצדיק אשר יש עליו כמה אנשים מקטרגים [כידוע מהמחלוקת שהיה אז], אולי טוב לפניו יותר שישע לרבי שאין עליו התנגדות? אבל תיכף ומיד עלתה בו מחשבה אחרת ואמר בליבו "הלא אסור להרהר אחר רבו!" ובפרט שכמה אלפים מישראל וגדולים וקדושים דבקים בו והולכים לאורו. ועניין ה"מחלוקת" הלא הינו "בהדי כבשי דרחמנא למה לי"? [=מה לנו לעסוק בנסתרות השם], והלא עניין כזה אירע גם כן בין צדיקים קדושי עליון המפורסמים בכל תפוצות ישראל, וכי מפני זה נפל חלילה אי מי מהם מערכו הרם והקדוש?? ואין להרהר בזה כלום, כידוע לכל בר דעת.

אכן רעיוני ליבו לא שקטו ולא נחו, ושוב עלה בדעתו: זימי יאמר שהוא הרבי שלי, שאסור לי להרהר אחריו...?? וכך חלפו עליו ימי החג הקדוש ראש השנה בים של ספיקות והתלבטויות, מבלי שיוכל לשית עצות בנפשו. עד שלבסוף גמלה ההחלטה בליבו, שיעשה לעצמו סימן: במוצאי החג ייקח ברכת פרידה מהרבי, והיה אם ירגיש הרבי במחשבותיו, ידע בבירור שהוא בבחינת "הרב הדומה למלאך ה' צבאות אשר יבקשו תורה מפיו" וימשיך לנסוע אליו בתור רבי, ומכלל הן אתה שומע לאו.

וכך היה: במוצאי ראש השנה, איך שרק נכנס החסיד לברכת פרידה ודרך על מפתן בית קדשו, פתח ואמר לו הרב הקדוש בהאי לישנא:

ידע בני. כתוב בתורה הקדושה "אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר" (שמות לד יח), ותדע לך שתלמיד-חכם נקרא "חג"⁷⁷, ו"מצות" הינו מלשון "מצה ומריבה" שזה מחלוקת. אומרת לנו אפוא התורה: "אֶת־חַג הַמִּצּוֹת" – אותו תלמיד-חכם שיש עליו מצות ומריבות ומחלוקת, אותו "תִּשְׁמֹר" לדבקה בו..! אמר ולא יסף..

נדהם החסיד מרוח הקודש שנגלה למול עיניו, ומיד החליט כי זהו מקומו וזה רבו, עד שנעשה "דבק בטהור" ונסע אל הרבי למשך כל ימי חייו⁷⁸.

[בשולי הסיפור מעיר המוציא לאור, הרה"ג רבי שלמה גבריאל רוזנטל ז"ל, בזה הלשון:

'אמר המאסף, כזה שמענו מפי אדמו"ר גאון עולם וקדוש עליון איש אלוקים המפורסם בכל קצוי ארץ רבינו צדוק הכהן זצוק"ל זי"ע מלובלין. שאמר כמה פעמים על רבו

⁷⁶ הוא הגאון החסיד רבי פנחס מנחם הכהן זינגער זצ"ל מחבר הספר 'מגדים חדשים' (פיטרקוב עת"ר), שהיה חתן הגאון החסיד רבי יעקב מרדכי זילברמן זצ"ל אבד"ק בולגריי-פולין.

⁷⁷ כן מכונה ב'זוהר הקדוש' תלמיד חכם בבחינת 'שבת' ו'מועד'. ועיין בספר 'נועם מגדים', ריש פרשת קרח.

⁷⁸ הסיפור מובא בספר 'תפארת הצדיקים' לרבי שלמה גבריאל רוזנטל ז"ל (הי"ד) מלובלין, ובספר 'דור ישרים'.

הקדוש הנ"ל מאיזבצא זי"ע, שראה אצלו רוח הקודש "כמעט בתמידות". ואמר לשואליו, מה לנו לדמות אל רבינו שהיה "בעל רוח הקודש"! וסיפר "עניינים" ממנו.

ואנכי הצעיר שמעתי מכ"ק אאמו"ר הרב הגאון החסיד האמיתי בנש"ק ר' מרדכי זאב זצוק"ל האבד"ק קאלביעל, ששמע מפה קדוש הרב הקדוש איש אלוקים רבי ליבלי איגר זצוקללה"ה, שמי שחושב בעצמו שיודע ומבין מה שהתחיל מורו הקדוש מאיזבצא לנהל עדה בחיי מורו הקדוש מקאצק זי"ע, הינו בטעות גדול, ועל זה נאמר⁷⁹ "במפלא ממך אל תדרוש"! ואמר על עצמו, שהוא יודע". (=ע"כ הערת המו"ל)

ג. הכול ישתנה לטובה!..

אצל רבנו ה"אורחות חיים" נהוג היה שבני המשפחה היו נכנסים בליל ראש השנה לאחר תפלת ערבית לתוך חדרו, בכדי לברך ולהתברך מרבנו זי"ע בברכת "כתיבה וחתימה טובה".

אירע פעם, שבין הנכנסים להתברך היה נער אחד, ולפתע פונה אליו רבנו זצ"ל בשאלה:

"מהי משמעות מלת "ראש" [מ"ראש השנה]?"

אותו הנער כנראה לא ניחן בחכמה יתירה, ושמא רצה להפגין ידיעותיו והשיב ללא היסוס:

"ראש" – משמעותו "עשבים מרים", כפירוש רש"י על הפסוק בפרשת האזינו⁸⁰ "עֲנִיבֶמוּ עֲנִיבֵי רֹאשׁ"⁸¹! [=שמא אז בדיוק לימד ה"מלמד" עם הילד פסוק זה]...

כמובן שמיד התעוררה המולה, אבי הילד כבש פניו בקרקע והכל החלו להתלחש ביניהם בחשש ובמורא, שכן ידוע מדברי חז"ל בנוגע לראש השנה כי "סימנא מילתא"⁸², ומי יודע אפוא, מה יקרה בזאת השנה, חס וחלילה!..

הבחין רבנו ה"אורחות חיים" זי"ע בהמולה שנוצרה. בחוכמתו "תפס" את חששותיהם, ובחריפותו כי רבה "המתיק את הדינים" על אתר (=או שכן התכוון מלכתחילה לומר בשאלתו לילד), בהפטירו לעבר הקהל ובפני אבי הילד:

"נכון, אולם מה כתיב לאחריה? "ראש-השנה"! "השנה" – הינו מלשון "שינוי"; הילד אמר אפוא "דבר חכמה", שכל המרורים שאכלנו בשנה שעברה, בשנה הזאת הכול "ישתנה" לטובה אי"ה, ויומתק לטובה ולברכה!..

תחושת רווחה פשטה בקהל הנוכחים, וכולם איחלו איש לרעהו "שנה טובה" – מתוך ציפייה לקיום ברכתו של צדיק...

(דוד ישרים)

⁷⁹ ראה: חגיגה יג, א.

⁸⁰ דברים לב, לב.

⁸¹ פירש רש"י: 'רוש' – עשב מר.

⁸² הוריות יב, א.

ובשופר גדול יתקע...

שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה!

לשנה טובה נכתב ונחתם, לאלתר לחיים טובים!

היום תאמצנו, היום תברכנו,

היום תגדלנו,

היום תדרשנו לטובה!

אמן!!